

2014

Ministerstwo
Sportu i Turystyki

KORUPCJA W ŚRODOWISKU SPORTOWYM

Przegląd literatury przedmiotu,
badań empirycznych oraz dokumentów
przygotowany na zlecenie
Ministerstwa Sportu i Turystyki

Spis Treści

Streszczenie raportu	5
1. Definicja korupcji w sporcie	7
1.1. Ogólna definicja korupcji	7
1.2. Korupcja w sporcie	8
1.2.1. Dwie podstawowe definicje korupcji w sporcie	8
1.2.2. Typy korupcji w sporcie	10
1.2.3. Manipulacja rozgrywkami sportowymi w związku z zakładami sportowymi ...	12
1.2.4. Definiowanie korupcji w sporcie przez zawodników i działaczy sportowych .	16
2. Skala korupcji w sporcie	17
2.1. Trudności metodologiczne związane z badaniem skali korupcji w sporcie	17
2.2. Ocena podatności poszczególnych dyscyplin sportowych na korupcję	20
3. Działania na rzecz zapobiegania i zwalczania korupcji w sporcie	21
3.1. Uwarunkowania skuteczności działań na rzecz zapobiegania i zwalczania korupcji w sporcie	21
3.2. Stanowienie reguł	23
3.2.1. Rozwiązania prawne na poziomie państw	24
3.2.2. Rozwiązania prawne na poziomie ponadnarodowym	28
3.2.3. Regulacje antykorupcyjne w oficjalnych dokumentach federacji międzynarodowych	28
3.2.4. Regulacje antykorupcyjne w oficjalnych dokumentach polskich związków sportowych	30
3.3. Popularyzacja reguł/kształtowanie postaw	40
3.3.1. Play the Game	40
3.3.2. Transparency International	42
3.3.3. Sport Accord	43

3.3.4.	Program “Don’t Fix It” FIFPro	44
3.3.5.	Sport Betting Group	45
3.3.6.	International Centre for Sport Security (Międzynarodowe Centrum Zwalczenia Hazardu w Sporcie).....	46
3.4.	Kontrola przestrzegania reguł: wykrywanie, ściganie i karanie naruszeń.....	46
4.	Rekomendacje	49
	Rekomendacje ogólne	49
	Rekomendacje w odniesieniu do uregulowań prawnych i dyscyplinarnych.....	50
	Rekomendacje w odniesieniu do działań edukacyjnych i informacyjnych.....	52
	Rekomendacje w odniesieniu do badań na temat korupcji w sporcie.....	53
	Wybrane raporty eksperckie i artykuły użyteczne z perspektywy tworzenia polityki zapobiegania i zwalczania korupcji w sporcie	53

STRESZCZENIE RAPORTU

- W literaturze przedmiotu brakuje jednoznacznej definicji korupcji; analogiczna konstatacja dotyczy pojęcia korupcji w sporcie. Najczęściej wykorzystywane są dwie definicje: szeroka (każde nielegalne, niemoralne lub nieetyczne działanie, które skutkuje intencjonalnym zniekształceniem rezultatu rywalizacji sportowej w celu osiągnięcia korzyści materialnej przez jedną lub więcej stron biorących udział w tych działaniach) oraz węższa (w sporcie korupcja może przyjmować formę zachowania zawodników, którzy intencjonalnie rezygnują z dążenia do osiągnięcia jak najlepszego wyniku i pozwalają wygrać innym zawodnikom; lub zachowania działaczy sportowych, którzy celowo wykonują przypisane sobie zadania w sposób sprzeczny z celem i moralnymi wartościami klubu, związku, sportu opartego na rywalizacji lub ogólnymi celami i wartościami społecznymi).
- Specyfika zjawiska korupcji (zjawisko niejawne i potępiane społecznie) stanowi przyczynę niezbywalnych trudności metodologicznych w badaniach. Z uwagi na niemożność przeprowadzenia trafnych i rzetelnych badań ilościowych nie sposób też oszacować precyzyjnie skali zjawiska. Problemu nie rozwiązuje odwołanie się do statystyk publicznych, które są niepełne, a tak czy owak pozwalają wnioskować jedynie o liczbie udowodnionych przypadków korupcji.
- W ostatnich latach pojawiły się nowe typy korupcji w sporcie, głównie związanej z manipulacjami rozgrywkami sportowymi w związku z zakładami sportowymi. Przyczyny tego zjawiska tkwią w tzw. hiperglobalizacji sportu. Na tym procederze koncentruje się obecnie gros uwagi organizacji międzynarodowych zajmujących się zapobieganiem i zwalczaniem korupcji w sporcie. Tymczasem w przypadku Polski nadal najczęściej mamy do czynienia z korupcją tzw. starego typu, niezwiązaną z rynkiem bukmacherskim (głównie z uwagi na peryferyjne znacznie polskich lig sportowych w skali światowej i słabe zainteresowanie nimi ze strony np. bukmacherskich rynków azjatyckich). Istotny, acz marginalizowanym problemem jest kwestia korupcji w zarządzaniu sportem (federacjami i związkami sportowymi, organizacją wielkich imprez sportowych).

- Analiza literatury przedmiotu, przeprowadzonych badań i dobrych praktyk prowadzi do wniosku, że ewaluacja skuteczności działań antykorupcyjnych jest poważnie utrudniona z uwagi na specyficzny niejawny charakter zjawiska i niemożność oszacowania wyjściowej skali tego procederu. Najczęściej eksperci wskazują na konieczność połączenia rozwiązań systemowych (uregulowania prawne i dyscyplinarne, współpraca międzynarodowa i międzysektorowa) z działaniami kontrolnymi i edukacyjno-informacyjnymi. Podkreśla się, że skuteczna walka z korupcją w sporcie, która gwałtownie nabiera charakteru transnarodowego z uwagi na zainteresowanie ze strony międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, wymaga skoordynowanej współpracy ze strony poszczególnych państw przy wsparciu merytorycznym organizacji eksperckich oraz międzynarodowych organizacji policyjnych.
- Podstawowe rekomendacje dla Ministerstwa Sportu i Turystyki w tym zakresie dotyczą:
 - kontynuowania i rozszerzania działań w zakresie współpracy międzynarodowej, wewnątrz krajowej współpracy międzysektorowej, a zwłaszcza działań edukacyjno-informacyjnych prowadzonych obecnie przez Ministerstwo Sportu i Turystyki.
 - Dalszej implementacji standardów wypracowywanych na poziomie międzynarodowym przez Radę Europy i instytucje UE.
 - Uwzględnienia standardów, kodeksów etycznych, narzędzi i dobrych praktyk opracowanych przez organizacje pozarządowe zajmujące się kwestią korupcji w sporcie.
 - Podjęcia działań na rzecz wprowadzenia procedur zgłaszania/nagłaśniania przypadków korupcji (*whistleblowing*) w sporcie w polskich związkach sportowych.
 - Przeprowadzenia badań dotyczących mechanizmów korumpowania w celu optymalnego dostosowania programów szkoleń i działań edukacyjno-informacyjnych.
- Raport został przygotowany w oparciu o przegląd literatury przedmiotu, kwerendę internetową, wtórną analizę badań i raportów badawczych, analizę dostępnych danych zastanych oraz analizę dokumentów oficjalnych wybranych związków sportowych. Przeprowadzono również kilkanaście wywiadów z przedstawicielami związków

sportowych wspartych komunikacją za pośrednictwem e-maila, jednak z uwagi na mało satysfakcjonujące rezultaty wykorzystania tej metody badawczej, uzyskane w ten sposób informacje potraktowano jako pomocnicze.

1. DEFINICJA KORUPCJI W SPORCIE

1.1. OGÓLNA DEFINICJA KORUPCJI

Pojęcie korupcji wzbudza wiele kontrowersji. Jak zauważył ekonomista Ł. Goczek (2010):

Kolekcja najważniejszych artykułów na temat korupcji zebrana przez [Heidenheimera w 1989] liczy sobie 1017 stron. **Ich główną treścią jest dyskusja na temat definicji zjawiska bez dojścia do niepodważalnych konkluzji.** Jak zauważa Tanzi, [1998, s. 564]: „do niedawna konferencje poświęcone korupcji składały się w przeważającej części z kłótni nad jej definicją”. Obrazuje to trudność zdefiniowania omawianego zjawiska i wynikającą z tego potrzebę zachowania ostrożności przy jego analizie.

➤ Najbardziej podstawowa definicja korupcji, zaczerpnięta z Encyklopedii PWN, brzmi:

przyjmowanie łapówek przez urzędników lub funkcjonariuszy, w prawie pol. przestępstwo polegające na przyjmowaniu (ł. bierne, czyli sprzedajność) korzyści majątkowej lub osobistej (albo ich obietnicy) przez funkcjonariuszy publicznych lub też na udzieleniu ich (ł. czynne, czyli przekupstwo).

➤ Według ekspertów Fundacji Batorego (*Czym jest korupcja? Informator prawny* http://www.batory.org.pl/ftp/program/przeciw-korupcji/publikacje/czym_jest_korupcja.pdf), zgodnie z najpopularniejszymi definicjami **korupcja** jest określana jako:

- wykorzystywanie władzy publicznej dla celów prywatnych;
- zachowanie władz publicznych, polityków i urzędników służby cywilnej, w wyniku którego wzbogacają się oni w sposób bezprawny i nieuzasadniony lub

przyczyniają się do wzbogacenia osób sobie bliskich, poprzez niewłaściwe wykorzystanie powierzonej im władzy;

- sprzeniewierzenie się zasadzie oddzielenia życia prywatnego od życia zawodowego

➤ Zgodnie z polską ustawą o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (2006) **korupcją** jest:

obiecywanie, proponowanie, wręczanie, żądanie lub przyjmowanie nienależnej korzyści majątkowej lub osobistej, dla siebie lub innej osoby, a także przyjmowanie propozycji lub obietnicy takich korzyści za działanie lub zaniechanie działania w wykonywaniu funkcji publicznej". Precyzuje też, że w przypadku działalności gospodarczej o korupcji można mówić jeśli dotyczy ona działań związanych z "udziałem lub wykorzystaniem mienia państwowego lub komunalnego".

1.2. KORUPCJA W SPORCIE

1.2.1. DWIE PODSTAWOWE DEFINICJE KORUPCJI W SPORCIE

Obecnie w literaturze przedmiotu dominują dwie definicje zjawiska korupcji w sporcie

- Definicja szersza, autorstwa brytyjskich badaczy Samantha Gorse i Simona Chadwicka (2009), zgodnie z którą korupcja w sporcie to „każde nielegalne, niemoralne lub nieetyczne działanie, które skutkuje intencjonalnym zniekształceniem rezultatu rywalizacji sportowej w celu osiągnięcia korzyści materialnej przez jedną lub więcej stron biorących udział w tych działaniach”
- Definicja węższa, zaproponowana przez niemieckiego badacza Wolfganga Maenniga (2005), który argumentuje, że „w sporcie korupcja może przyjmować formę zachowania zawodników, którzy intencjonalnie rezygnują z dążenia do osiągnięcia jak najlepszego wyniku i pozwalają wygrać innym zawodnikom; lub zachowania działaczy sportowych, którzy celowo wykonują przypisane sobie zadania w sposób sprzeczny z celem i moralnymi wartościami klubu, związku, sportu opartego na rywalizacji lub ogólnymi celami i wartościami społecznymi”.

Podstawowa różnica między tymi dwiema definicjami sprowadza się do włączenia lub wykluczenia dopingu z grupy zjawisk określanych jako korupcja w sporcie. W. Maennig argumentuje na rzecz jego wykluczenia, ze względu na:

- **Rozbieżny cel.** Działalność korupcyjna to działanie zmierzające do obniżenia poziomu występu sportowego (*failure to perform*), podczas gdy doping ma na celu osiągnięcie jak najwyższego poziomu występu sportowego.
- Odmienne charakter działania – **grupowy w przypadku korupcji, zasadniczo indywidualny w przypadku doping**, mimo iż skuteczne stosowanie środków zakazanych wymaga najczęściej współpracy personelu pomocniczego, a niekiedy cichego przyzwolenia władz sportowych/środowiska sportowego

Na potrzeby tego raportu proponuję zawężenie definicji korupcji poprzez wyłączenie z niej zjawiska doping. Przemawiają za tym – poza wskazanymi przez Maenniga - następujące względy:

- Problem doping w sporcie jest stosunkowo dobrze rozpoznany i wyczerpująco opisany w literaturze przedmiotu; stworzono też standardy, procedury i mechanizmy walki z tym zjawiskiem; oraz zinstytucjonalizowano je pod postacią Światowej Agencji Antydopingowej (utworzonej w 1999 r. pod egidą MKOl), zaś w Polsce – Komisji do Zwalczenia Doping w Sporcie (1988).
- Przyjęcie szerokiej definicji korupcji w sporcie sprzyja zbyt niemu skupieniu uwagi na kwestiach doping.

Dobrze pokazuje to przykład badań wykorzystujących szeroką definicję, przeprowadzonych przez S. Gorse i S. Chadwicka (2010). Badacze ci zastosowali analizę statystyczną 2089 przypadków korupcji w sporcie w latach 2000-2010 ujętych w cztery kategorie: ustawianie meczów (*match-fixing*) związane z hazardem; manipulacja wynikami zawodów sportowych w celu osiągnięcia korzyści finansowych; ustawianie meczów niezwiązane z hazardem dla osiągnięcia korzyści innego typu niż finansowe; wykorzystywanie poufnych informacji dla celów hazardowych; oraz doping.

Okazało się, że **95%** tak zdefiniowanych przypadków korupcji w sporcie stanowi doping, a jedynie **2.73%** - 57 przypadków – to ustawianie meczów (z czego większość miała miejsce w Europie – 85% i w piłce nożnej – 70%).

- Rozmowy przeprowadzone z przedstawicielami związków sportowych w Polsce – dotyczy to zwłaszcza dyscyplin mniej popularnych - świadczą o tym, że dość często w ich rozumieniu korupcja w sporcie w gruncie rzeczy sprowadza się do doping. Tymczasem warto zaakcentować istotność innych form korupcji w sporcie.

- Konstrukcja przyjęta w polskim prawie: ustawa o sporcie z 2010 r. zasadniczo oddziela kwestie dopingu (omówione w rozdziale 9) od kwestii korupcji w sporcie.

1.2.2. TYPY KORUPCJI W SPORCIE

Zgodnie z propozycją W. Maenniga (2005) można wyróżnić dwa podstawowe typy tego zjawiska:

- **Korupcja dotycząca zawodów sportowych** (*competition corruption*): działania podejmowane przez sportowców i/lub działaczy sportowych mające bezpośredni wpływ na wynik zawodów
- **Korupcja dotycząca zarządzania sportem** (*management corruption*): działania nie dotyczące bezpośrednio zawodów sportowych podejmowane przez działaczy sportowych i kierownictwo organizacji sportowych, np. przyznawanie statusu miasta goszczącego, przyznawanie kontraktów, zarządzanie polityką sportową.

Typy korupcji w sporcie

Korupcja w odniesieniu do zawodów sportowych	Korupcja w odniesieniu do zarządzania sportem
[Wykorzystanie substancji dopingowych] – z uwzględnieniem powyżej wyszczególnionych zastrzeżeń dotyczących włączenia dopingu do katalogu zjawisk korupcji w sporcie.	Ustawianie wyników głosowania i wywieranie wpływu na wynik wyborów w organizacjach sportowych
Ustawianie meczów	Defraudacje
Hazard (gambling)	Łapówki
Wypaczanie wyniku meczu (point shaving) – odnosi się do zakładów sportowych	Wpływanie na wybór gospodarza wielkiej imprezy sportowej

Źródło: Maennig (2005) wraz z uzupełnieniami własnymi

W odniesieniu do korupcji dotyczącej zawodów sportowych S. Gorse i S. Chadwick (2010) proponują rozdzielenie korupcji motywowanej głównie względami sportowymi i korupcji motywowanej głównie względami materialnymi, a w tym ostatnim przypadku: korupcji związanej z nielegalnym hazardem oraz niezwiązanych z tym procederem. W ostatniej dekadzie (począwszy od roku 2005) zainteresowanie instytucji państwowych i

międzynarodowych w coraz większym stopniu skupia się na zjawisku korupcji sportowej powiązanej z nielegalnym hazardem. Niektórzy badacze proponują, by w związku z tym mówić o starym i nowym typie korupcji w sporcie.

Typy korupcji w sporcie

Źródło: Opracowanie własne

Powyższy diagram ma charakter pogładowy: wątpliwości może budzić zwłaszcza podział motywacji aktów korupcyjnych na materialne i pozostałe, głównie dlatego, że motywacje osób angażujących się w działania korupcyjne mają charakter złożony. Pozwala jednak zwrócić uwagę na fakt, że obecnie gros zainteresowania instytucji krajowych i międzynarodowych, rządowych i pozarządowych, oraz badaczy zajmujących się zjawiskiem korupcji w sporcie, koncentruje się na kwestii **korupcji dotyczącej zawodów sportowych – określanej mianem „manipulacji rozgrywkami sportowymi” lub „ustawianiem meczów” - związanej z nielegalnymi zakładami sportowymi**. Mniejszą uwagę poświęca się również

istotnemu zjawisku korupcji w obszarze zarządzania sportem, zwłaszcza w odniesieniu do funkcjonowania międzynarodowych federacji sportowych oraz kwestii organizowania wielkich imprez sportowych.

Warto dodać, że wyczerpującego omówienia kontrowersji terminologicznych dotyczących manipulacji rozgrywkami sportowymi i ustawiania meczów dokonał John Abbot w czasie konferencji na temat bezpieczeństwa rozgrywek sportowych w Polsce zorganizowanej w 2013 r. przez sejmową Komisję Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki oraz Totalizator Sportowy:

[http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/5045DD4FCAC79333C1257C5F004DA945/\\$file/Bezpieczenstwo.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/5045DD4FCAC79333C1257C5F004DA945/$file/Bezpieczenstwo.pdf).

1.2.3. MANIPULACJA ROZGRYWKAMI SPORTOWYMI W ZWIĄZKU Z ZAKŁADAMI SPORTOWYMI

Genezy zjawiska manipulacji zawodami sportowymi w powiązaniu z nielegalnymi zawodami sportowymi szuka się najczęściej w tzw. **hiperglobalizacji sportu**. W dwóch kluczowych raportach badawczych poświęconych temu problemowi: *Sports Betting and Corruption* (2012, http://www.sportaccord.com/multimedia/docs/2012/02/2012_IRIS_Etude_Paris_sportifs_et_corruption_ENG.pdf) oraz *Protecting the Integrity of Sport Competition* (2014, http://www.theicss.org/wp-content/themes/icss-corp/pdf/SIF14/Sorbonne-ICSS%20Report%20Executive%20Summary_WEB.pdf) wskazano następujące czynniki pojawienia się zjawiska manipulacji zawodami sportowymi w powiązaniu z nielegalnymi zakładami sportowymi:

- Wzrost znaczenia sektora sportowego w gospodarce światowej: obecnie stanowi on 2% wkładu do światowego produktu brutto.
- Kształtowanie się globalnego rynku sportowego:
 - Wzrost znaczenia wielkich imprez sportowych
 - Wzrost popularności transmisji telewizyjnych imprez sportowych
 - Globalizacja źródeł finansowania dużych klubów sportowych
 - Powstanie globalnego rynku pracy (transferu) sportowców
- Pojawienie się nowych technicznych możliwości organizowania zakładów sportowych na odległość za pośrednictwem Internetu – *online gambling* => pojawienie się transnarodowych zakładów sportowych i utrata kontroli nad tym zjawiskiem przez instytucje krajowe => intensywny i w ogromnej mierze niekontrolowany rozrost rynku

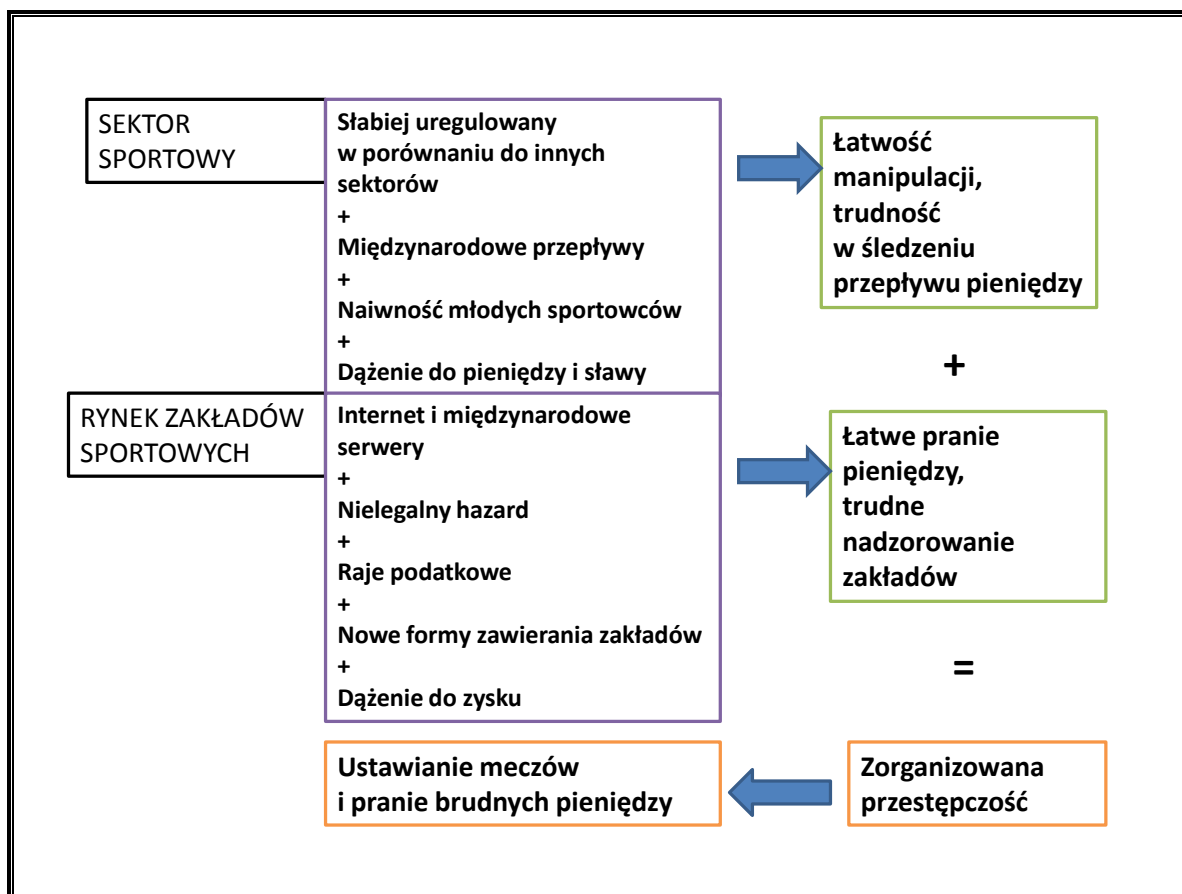
bukmacherskiego => wzrost zainteresowania możliwością czerpania zysku z procederu nielegalnych zakładów sportowych oraz wykorzystywania go do prania brudnych pieniędzy przez międzynarodowe organizacje przestępczości zorganizowanej.

- Zmiana charakteru funkcjonowania organizacji przestępczości zorganizowanej; zdaniem Chrisa Eatona, dyrektora ds. bezpieczeństwa w FIFA, obecnie działają one jak zdeterminowane i potężne korporacje transnarodowe.

Nowy charakter tego procederu i fakt, że rozgrywa się on w sferze transnarodowej, sprawia, że istnieje jeszcze niewiele instrumentów przeciwdziałania i zwalczania. Trafnie problem ten ujął w 2006 r. przedstawiciel UEFA Henri Roemer (w czasie wystąpienia na 12th IACC - International Anti-Corruption Conference):

Nie ma czegoś takiego jak ‘mafie sportowe’, ale mafie inwestują w sport. Zwłaszcza piłka nożna – sport o dużym potencjale zwrotów finansowych i ogólnie niskich standardach profesjonalizmu w administrowaniu klubami, jest magnesem dla działalności kryminalnych takich jak nielegalny transfer młodych zawodników, pranie pieniędzy i nielegalne zakłady sportowe. Ryzyko dla przestępców jest minimalne, a systemy kontroli słabe. Gracze są zazwyczaj młodzi i łatwo poddają się wpływom; przekupienie jednego gracza może oznaczać kupienie wyniku meczu i zyski z hazardu. Krajowe prawo i systemy najczęściej mają marne szanse w zderzeniu z nielegalnymi działaniami w sporcie na poziomie międzynarodowym. Istnieje również próżnia prawna: nawet Unia Europejska ma połowę mniej członków niż UEFA. Przymyś zawodników, pranie brudnych pieniędzy i korupcja to przestępstwa bezkrawe, więc zazwyczaj są akceptowane społecznie. Można też zauważyć, że te problemy zaczynają przenikać do sportu amatorskiego.

Powiązania między sportem a rynkiem zakładów sportowych

Źródło: *Integrity in Sport*, Sport Accord, http://www.sportaccord.com/multimedia/docs/2013/03/2013-02_-_SportAccordIntegrityReport_UpdatedFeb2013.pdf, s. 34.

W 2009 i 2011 r. kwestia nielegalnych zawodów sportowych pojawiła się w rezolucjach Parlamentu Europejskiego dotyczących gier internetowych i przestępczości zorganizowanej. W 2011 r. w komunikacie Komisji Europejskiej na temat sportu podkreślono, że ustawianie meczów narusza etykę i uczciwość sportu i jest formą korupcji. W 2012 r. w rezolucji dotyczącej europejskiego wymiaru sportu PE wezwał do „zapobiegania i karania nielegalnych działań szkodliwych dla uczciwości sportu i kryminalizacji takich działań”.

W 2008 r. problemem tym zajęła się Rada Europy: w rezolucji dotyczącej etyki w sporcie określiła ustawianie meczów, korupcję i nielegalne zakłady sportowe jako nowe wyzwania dla sportu; w 2011 r. RE przedstawiła rekomendacje dotyczące wspierania uczciwości w sporcie i zwalczania manipulacji wynikami zawodów sportowych.

Ostatecznie wspólnym wysiłkiem państw UE, pod egidą Rady Europy, we wrześniu 2014 r. została przyjęta Konwencja dotycząca manipulacji zawodami sportowymi. Jej celem jest zapobieganie ustawianiu wyników zawodów sportowych oraz manipulacji rozgrywkami sportowymi, jak i wykrywanie i zwalczanie tego procederu. Apeluje się w niej do rządów krajowych o podjęcie środków zapobiegających konfliktom interesów między operatorami zakładów sportowych a organizatorami

sportowymi, oraz o zachęcanie organów regulujących zakłady sportowe do nasilenia walki z nadużyciami i nielegalną działalnością bukmacherską.

W dokumentach oficjalnych i literaturze przedmiotu **pojęcia „manipulacji rozgrywkami sportowymi” i „ustawiania zawodów sportowych/meczów” zasadniczo są używane wymiennie.** W literaturze najczęściej cytuje się uszczegółowioną definicję ustawiania meczów (*match-fixing*) zaproponowaną przez australijskie ministerstwo sportu (*Sport and Recreation Ministers' Council Communiqué* 2011):

ustawianie meczu (*match-fixing*) to manipulacja wynikiem meczu lub jego przypadkowym przebiegiem (*contingency*) przez zawodników, drużyny, agentów sportowych, personel pomocniczy, sędziów i działaczy oraz personel obiektu sportowego. Takie postępowanie może polegać na:

- Celowym ustawianiu wyniku zawodów lub wydarzeń zachodzących w czasie zawodów (*fixing of an occurrence within the contest*) lub wypaczaniu wyniku (*fixing of a points spread*);
- Celowym obniżaniem poziomu swojego występu sportowego (*deliberate underperformance*)
- Wycofaniu się z zawodów
- Celowym błędnym zastosowaniu reguł zawodów przez działacza
- Ingerencji personelu w przebieg gry lub ingerencji dotyczącej terenu/powierzchni, na jakiej są rozgrywane zawody
- Nadużyciu poufnych informacji w celu obstawienia wyniku gry przez zawodników, działaczy itd. lub przez hazardzistę, który namówił ich do nadużycia w celu manipulacji wynikiem zawodów lub przypadkowym przebiegiem.

Oenzetowska agenda UNODOC (United Nations Office on Drugs and Crime) definiuje ustawianie meczów (2013) jako:

Takie zaaranżowanie lub zmianę przebiegu lub rezultatu zawodów sportowych lub ich element (np. meczu, wyścigu itp.), które odbiera im całkowicie lub częściowo znamienia przypadkowości.

Natomiast zgodnie z definicją przedstawioną w Konwencji Rady Europy dotyczącej Manipulacji Zawodami Sportowymi (wyłożonej do podpisu 18 września 2014 r.) manipulacja rozgrywkami sportowymi (*manipulation of sports competitions*) jest to:

Intencjonalne porozumienie, działanie lub zaniechanie mające na celu niewłaściwą zmianę rezultatu lub przebiegu zawodów sportowych i odebranie im całkowicie lub częściowo znamion przypadkowości z zamiarem osiągnięcia nienależnej korzyści dla siebie lub innych.

1.2.4. DEFINIOWANIE KORUPCJI W SPORCIE PRZEZ ZAWODNIKÓW I DZIAŁACZY SPORTOWYCH

Barbara Karolczak – Biernacka przebadła autorskim kwestionariuszem 147 respondentów [17 kobiet, 120 mężczyzn; 77 działaczy i trenerów, 65 zawodników; dyscypliny: piłka ręczna (8), rugby (4), hokej na trawie (17), lekka atletyka (19), karate, kickboxing, sumo (56), sporty motorowe (32), szachy (2), wędkarstwo (8), piłka nożna (1)]. W kwestionariuszu znalazły się m.in. pytania otwarte na temat wskaźników korupcji w sporcie. Respondenci za przejaw korupcji uznawali, m.in.:

„jednostronne sędziowanie”, „brak zaangażowania zawodników”, „wystawianie w walnym meczu o punkty zawodników rezerwowych”, „pomyłki sędziów”, „nieracjonalne zachowanie zawodników, trenerów i sędziów”, „zakwalifikowaniu słabego zawodnika do reprezentacji”, „sytuacji, gdy faworyt przegrywa z drużyną, która ma jeden punkt do utrzymania się w lidze”, „braku zaangażowania w rywalizacji”, „ilości pieniędzy wydawanych na daną drużynę”, „gdy przed meczem już wiadomo, jaki powinien być wynik, by drużyna awansowała lub nie spadała z ligi”, „gdy wynik jest mało prawdopodobny”, „gdy brak reakcji radości lub zmartwienia zawodnika po uzyskanym wyniku”, „kiedy faworyt wyraźnie przegrywa walkę”, „gdy w walce jest kilkakrotnie liczony, a sędziowie podają, że wygrywa”, „wy nam odpuście mecz, a w zamian dostaniecie pieniądze, albo wy wygracie u siebie, a my u siebie” lub „w zamian za wybór kogoś do władz danej dyscypliny dostaniecie większą dotację ze związku”.

Zapytani o definicję korupcji wskazywali, że jest to:

„sposób myślenia o walce sportowej nastawionej na wygraną za wszelką cenę”, „wręczanie korzyści zawodnikowi, bądź zawodnikom w zamian za przegranie meczu”, „wręczanie korzyści zawodnikowi bądź zawodnikom w zamian za przegranie meczu”, „wręczanie korzyści sędziemu w zamian za jednostronne sędziowanie meczu”, „przyjęcie korzyści sędziemu w zamian za jednostronne sędziowanie meczu”, „przyjęcie korzyści majątkowych”, „zmiana systemu rozgrywek na korzyść i na wniosek mniejszości (małej ilości klubów i ich działaczy), „układy koleżeńskie w sprawie wyniku”, „wyłączanie zawodnika z gry”, „poddanie się (w sportach walki)”, „namawianie do zmiany wyniku”.

Mimo pewnych ograniczeń zastosowanej metody badania daje ono wgląd w opinie środowiska sportowego na temat korupcji.

Warto dodać, że badania na temat postrzegania zjawiska korupcji w środowisku zawodników piłkarskich przeprowadziła w 2013/2014 r. organizacja FIFPro. Z perspektywy działań projektowanych przez MSiT interesujący jest opis zastrzeżeń metodologicznych oraz sposób ułożenia

kwestionariusza

<http://www.fifpro.org/attachments/article/5362/Don't%20Fix%20It%20-%20Players%20Questionnaire%20Results%20and%20Analysis.pdf>

2. SKALA KORUPCJI W SPORCIE

2.1. TRUDNOŚCI METODOLOGICZNE ZWIĄZANE Z BADANIEM SKALI KORUPCJI W SPORCIE

Jak słusznie zauważa Ł. Goczek (2010, s. 36) podstawowa trudność metodologiczna dotycząca badań empirycznych nad korupcją polega na tym, że korupcja jest zjawiskiem niejawnym: „w interesie zarówno osoby przekupującej, jak i przekupywanej nie leży ujawnianie faktu zaistnienia umowy, a tym bardziej jej wartości pieniężnej”. Odnosi się to do badań każdego typu, nie tylko ekonomicznych, lecz również socjologicznych i psychologicznych. W przypadku badań socjologicznych problemy rodzi również fakt społecznego braku akceptacji dla zjawiska korupcji, co sprawia, że pytania o to zjawisko są postrzegane jako zagrażające przez respondentów; wpływa to na zafałszowanie odpowiedzi.

Ogólny poziom korupcji w społeczeństwie szacuje się mierząc subiektywne przekonania respondentów na temat poziomu korupcji w społeczeństwie; efektem są tzw. indeksy korupcji. Jednakże kwestia korupcji w sporcie rzadko jest ujmowana w badaniach dotyczących zjawiska korupcji w ogólności: pośrednio pojawiła się tylko w badaniu przeprowadzonych przez TNS OBOP w 2005 r. (patrz niżej). Co symptomatyczne, cykliczne badania Centrum Badań Opinii Społecznej (CBOS) na temat korupcji nie uwzględniają zjawiska korupcji w sporcie (brak odpowiednich pytań w kwestionariuszu, http://www.mz.gov.pl/_data/assets/pdf_file/0005/7727/CBOS-BS_105_2013.pdf).

Niepełne są również statystyki publiczne. Komenda Główna Policji nie gromadzi danych statystycznych dotyczących osób skazanych wyrokami sądowymi na podstawie: art.296 kk oraz art. 46-49 ustawy o sporcie.

Przegląd polskiej literatury przedmiotu pozwolił zidentyfikować dwa stosunkowo aktualne badania na temat korupcji w sporcie:

- Badania Barbary Karolczak-Biernackiej (2012) dotyczące ogólnie postrzegania korupcji w środowisku sportowym.
- Badania Jacka Gracza (2013) dotyczące sytuacyjnych i osobowościowych uwarunkowań korupcji w sporcie.

Trzeba wszakże podkreślić, że w żadnym z nich nie udało się zebrać materiału badawczego, który pozwalałby na wysuwanie generalnych wniosków. W obydwu badaniach respondenci byli dobierani w sposób dogodny dla badacza, a próba była niewielka (odpowiednio 147 i 66 osób). W rezultacie w badaniach Karolczak-Biernackiej uczestniczył tylko jeden respondent ze środowiska piłkarskiego, a w badaniach Gracza brali udział studenci i wykładowcy jednej z Akademii Wychowania Fizycznego. Ich wyniki mają charakter wyłącznie poglądowy.

Innymi słowy, w odniesieniu do zjawiska korupcji (również w sporcie) niemożliwe jest przeprowadzenie rygorystycznych pod względem metodologicznym ilościowych badań społecznych pozwalających precyzyjnie oszacować skalę zjawiska. Stwierdzenie to warto jednak spuentować odwołaniem do konstatacji Grzegorza Makowskiego (2011), uznanego badacza zjawiska korupcji w Polsce:

Korupcja jest zjawiskiem o rozmytych granicach, co czyni ją nie tylko trudnym przedmiotem badań dla nauki, ale także nie lada wyzwaniem dla twórców polityk publicznych, którzy nie mogą dokładnie zdefiniować, czym korupcja właściwie jest, borykają się z wielkimi trudnościami w projektowaniu rozwiązań prawnych czy tworzeniu instytucji mających na celu przeciwdziałanie temu problemowi. Być może jednak **rozwiązanie tych problemów wcale nie zależy od możliwości dokładnego zbadania, przeanalizowania i opisanie korupcji.**

Ogląd na temat skali korupcji w sporcie można zbudować jedynie na podstawie szczątkowych danych. Co ciekawe, według badaczy zajmujących się tym zjawiskiem jest ona stosunkowo niewielka. Np. S. Gorse i S. Chadwick (2010) zidentyfikowali zaledwie 57 przypadków korupcji w sporcie (na całym świecie) w latach 2000-2010. Tymczasem w 2010 r. Sportradar, firma zajmująca się dostarczaniem danych na temat zakładów sportowych (a zatem skądinąd zainteresowana akcentowaniem dużej skali problemu), podała, że co roku w Europie ustawianych jest 300 meczów piłkarskich (BBC News 2010). W 2013 r. Europejski Urząd Policji (Europol) oświadczył, że w wyniku operacji VETO, prowadzonej przez Europol i przedstawicieli policji z 13 krajów europejskich, zidentyfikował 680 potencjalnie ustawionych meczów na świecie (w tym 380 w Europie), w których organizowaniu uczestniczyło 425 działaczy, przedstawicieli klubów i przestępców. Jak oświadczył jeden z

dyrektorów Europolu „Działania te stanowiły element wyrafinowanej przestępczości zorganizowanej, w wyniku której wygenerowano ponad 8 milionów € zysku z nielegalnych zakładów sportowych i przeznaczono 2 miliony € na opłacenie osób zaangażowanych w mecze”. Jednak już rok później ten sam urzędnik przyznał, że agencja prowadzi jedynie 9 śledztw w sprawie ustawiania meczów i że „ustawianie meczów nie stanowi istotnego problemu w europejskiej piłce, mimo niedawnych głośnych spraw”.

W odniesieniu do Polski można przytoczyć następujące dane:

- W badaniu TNS OBOP z 2005 r. (Korupcja w przededniu zmiany politycznej) ankietowani wskazali, że spośród środowisk pracowniczych sędziowie sportowi są w największym stopniu narażeni na zachowania korupcyjne. Łącznie 82% ankietowanych odpowiedziało, że wśród sędziów sportowych zjawisko korupcji występuje często lub bardzo często.
- W przywołanych powyżej badaniach B. Karolczak-Biernackiej jedynie 16 respondentów (na 147) oświadczyło, że zetknęło się z korupcją we własnym środowisku sportowym. Warto jednak podkreślić, że w grupie respondentów znalazł się jedynie jeden przedstawiciel środowiska piłkarskiego.
- W latach 2003-2010 w Polsce z artykułu 296b kodeksu karnego skazano łącznie 44 osoby (najwięcej – 15 osób – w 2005 r.); w 2011 r. skazano 4 osoby z ustawy o sporcie (Mapa Korupcji 2011, s. 29); w 2012 – 3 (dane Centralnego Biura Antykorupcyjnego). Warto jednak pamiętać, że oficjalne statystyki w żadnej mierze nie pozwalają szacować skali zjawiska, zwłaszcza w kontekście wciąż toczących się śledztw dotyczących incydentów sprzed kilkunastu lat.

Pewne pojęcie zarówno o społecznym oglądzie korupcji w środowisku piłkarskim, jak i o skali zjawiska, daje kontrowersyjny blog Piłkarska mafia <http://pilkarskamafia.blogspot.com/2012/01/korupcja-w-polskim-futbolu-lista.html>. Wgląd w mechanizmy korumpowania sędziów i zawodników daje z kolei książka Adama Godlewskiego *Spowiedź Fryzjera*, przedstawiająca największą aferę korupcyjną w polskiej piłce z perspektywy osoby zamieszanej w ten proceder. Tego typu materiały mogą zostać wykorzystane w ramach metodologicznie rygorystycznego badania jakościowego dotyczącego zjawiska korupcji w sporcie.

W kontekście prewencji korupcji w sporcie znacznie bardziej przydatne niż próba precyzyjnego oszacowania skali tego zjawiska mogłyby się okazać badania dotyczące mechanizmów korumpowania, zwłaszcza w odniesieniu do młodych zawodników.

2.2. OCENA PODATNOŚCI POSZCZEGÓLNYCH DYSCYPLIN SPORTOWYCH NA KORUPCJĘ

Badania na temat korupcji w sporcie dowodzą, że pewne dyscypliny są bardziej podatne na jej wystąpienie. Według Forresta można wyodrębnić czynniki, które sprzyjają podatności danej dyscypliny na manipulację wynikiem zawodów (Forrest et al., 2008):

- Duży wolumen zakładów sportowych.
- Niskie wynagrodzenia dla zawodników.
- Manipulacja jest rezultatem działań jednostki, a nie wynikiem złożonej sekwencji wydarzeń.
- Kontrola nad zawodami jest mniejsza – np. mecze w niższej lidze.
- Wynik meczu nie wpływa na ostateczny wynik turnieju/zawodów.
- Manipulacja wynikiem meczu nie oznacza konieczności przegranej
- Poziom płac jest uważany za niesprawiedliwy
- W społeczeństwie występuje wysoki poziom korupcji w ogólności

Dane ilościowe, jakkolwiek niepełne, zdają się wskazywać, że dyscypliną najbardziej narażoną na korupcję jest piłka nożna. W ostatnich latach głośne skandale dotyczące manipulowania wynikami rozgrywek wybuchły również w krykiecie i tenisie. W 2011 r. z powodu doniesień o korupcji odwołano ważny turniej w Osace; w tym samym roku były mistrz snookera Willie Thorne, komentując oskarżenia korupcyjne wysuwane względem znanego gracza Stephena Lee, oświadczył, że „ustawianie rozgrywek było od zawsze obecne w snookerze i nie wiadomo, jak to wypełnić” (Telegraph 2011).

Autorzy raportu *Protecting the Integrity of Sport Competition* (2014) skategoryzowali dyscypliny sportowe w zależności od zagrożenia manipulacją wynikiem rozgrywek w związku z nielegalnymi zakładami sportowymi. Warto jednak zauważyć, że nie uwzględnili oni w poniższej kategoryzacji wielu dyscyplin sportowych.

Klasyfikacja sportów ze względu na ryzyko manipulacji wynikami

Wysokie lub znane ryzyko	Niskie ryzyko manipulacji	Bardzo niskie ryzyko
--------------------------	---------------------------	----------------------

manipulacji		manipulacji
Federacje sportowe, których organizuje się wiele imprez, które tworzą możliwość zawierania zakładów sportowych i w których dochodziło w przeszłości do przypadków manipulacji	Federacje sportowe, w których organizuje się niewiele imprez, które dają możliwość zawierania zakładów sportowych i w których rzadko dochodzi do manipulacji.	Federacje sportowe, w których nie organizuje się imprez dających możliwość zawierania zakładów sportowych za pośrednictwem stron internetowych i w których kwestia manipulacji z rozmaitych powodów, choć niewykluczona, jest kwestią drugorzędą.
Baseball, koszykówka, krykiet, piłka nożna, rugby, tenis	Sporty wodne, łyżnictwo, bobslej i saneczkarstwo, kolarstwo, rzutki, unihokej, gimnastyka, hokej, boks tajski, netball	Sporty lotnicze, szachy, warcaby, fistball, wspinaczka

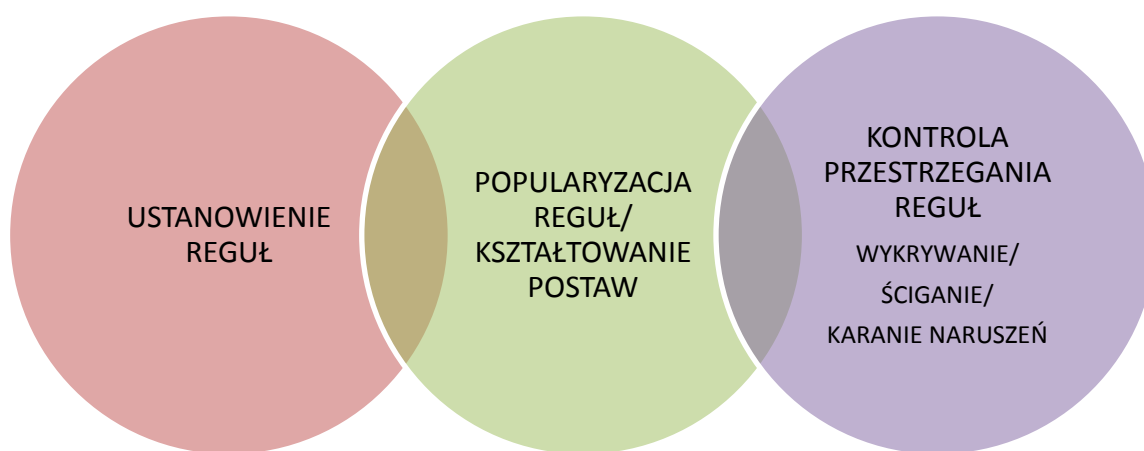
Źródło: *Protecting Integrity...*

3. DZIAŁANIA NA RZECZ ZAPOBIEGANIA I ZWALCZANIA KORUPCJI W SPORCIE

3.1. UWARUNKOWANIA SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ NA RZECZ ZAPOBIEGANIA I ZWALCZANIA KORUPCJI W SPORCIE

Istota zjawiska korupcji, a zwłaszcza jej niejawni charakter i niemożność oszacowania wyjściowej skali zjawiska oznaczają, że **niezwykle trudno jest oceniać skuteczność działań podejmowanych na rzecz zapobiegania i zwalczania korupcji w sporcie**. Innymi słowy, niemożliwe jest przeprowadzenie rzetelnej i precyzyjnej ewaluacji prowadzonych programów. Niemniej, w literaturze przedmiotu (m.in. Maenning 2005) dominuje stanowisko, że skuteczne zwalczanie korupcji zależy od odpowiedniego połączenia działań na poziomie systemowym (odpowiednie regulacje antykorupcyjne w prawie i w przepisach dyscyplinarnych poszczególnych związków sportowych), działań edukacyjnych i informacyjnych, działań prewencyjnych (kontrola funkcjonowania rynku bukmacherskiego) oraz działań o charakterze policyjnym.

Działaniom na rzecz walki z korupcją podejmowanym przez rozmaite instytucje często towarzyszy naiwne przekonanie, że kluczem do skutecznego zwalczania tego procederu jest edukacja moralno-etyczna i kształtowanie odpowiednich postaw sportowców i działaczy sportowych. Tymczasem analizy prowadzone przez W. Maenninga (2005) pokazują, że zachowanie korupcyjne należy raczej traktować jako efekt racjonalnej z perspektywy danej jednostki decyzji odnoszącej się do możliwych kosztów i korzyści płynących z danego zachowania. Jeśli sportowiec lub działacz sportowy może odnieść relatywnie duże korzyści np. materialne z ustawienia meczu, ryzyko złapania na gorącym uczynku lub udowodnienia udziału w procederze jest niewielkie, a na dodatek sankcje karne i dyscyplinarne są stosunkowo niskie, ryzyko zachowań korupcyjnych rośnie. Innymi słowy, projektowanie skutecznych działań antykorupcyjnych powinno obejmować np. zmniejszenie relatywnych korzyści podejmowania zachowań korupcyjnych, zwiększenie kontroli w celu podniesienia ryzyka przyłapania oraz podniesienie wymiaru kary za udowodniony udział w procederze korupcyjnym.

DOBRA PRAKTYKA

Przykładem całościowego i spójnego podejścia do walki z korupcją w sporcie są działania podjęte przez nowozelandzkie ministerstwo sportu (Sports New Zealand) w następstwie głośnej afery korupcyjnej w krykiecie. Wprowadzone w 2014 r. rozwiązania opierają się na dwóch rozdzielnych, ale integralnie powiązanych elementach polityki:

- Część A dotyczy podziału zadań między poszczególne instytucje publiczne celem stworzenia skoordynowanej narodowej polityki walki z korupcją. W skład sieci wchodzi zarówno organizacje zajmujące się sportem, jak i Ministerstwo Sprawiedliwości, Urząd ds. Przestępczości oraz Ministerstwo Spraw Zagranicznych (w obszarze nadzoru nad zakładami sportowymi). W razie wprowadzenia specyficznej legislacji antykorupcyjnej, każda z instytucji będzie nadzorować zmiany we własnym obszarze działania. Kluczowe znaczenie ma ścisła współpraca między poszczególnymi instytucjami i ich zagranicznymi odpowiednikami.
- Część B dotyczy obowiązków krajowych związków sportowych (zwłaszcza tych, które dostają finansowanie z budżetu) w kwestii dostosowania się do międzynarodowych standardów walki z korupcją w sporcie oraz implementacji regulacji krajowych. Związki muszą opracować programy edukacyjne, tak by każdy członek związku jasno rozumiał wymogi związku i miał świadomość strategii prewencyjnych. Związki powinny również wprowadzić poufne mechanizmy raportowania o nieprawidłowościach, aby ludzie przychodzili z każdą informacją dotyczącą potencjalnej korupcji w sporcie; oraz opublikowanie numeru kontaktowego i nazwiska osoby w związku, do której można zgłaszać takie sprawy i która jest w stanie je ocenić, doradzić i zachować poufność. Zasadniczo jednak działania antykorupcyjne mają być elastycznie dostosowane do specyfiki i potrzeb każdego związku.

Politykę tę uzupełnia akcja informacyjno-edukacyjna oparta na przejrzystej zakładce internetowej zawierającej wszelkie podstawowe informacje dotyczące istniejących regulacji oraz towarzyszących im sankcji (<http://www.sportnz.org.nz/managing-sport/guides/match-fixing-criminal-offences>) oraz innowacyjnym kursie e-learningowym skierowanym do zawodników, trenerów i działaczy sportowych (<http://www.sportnz.org.nz/managing-sport/tools-and-resources/anti-match-fixing-course>). Poszczególne moduły wyjaśniają: czym jest ustawianie meczu; jakie są tego konsekwencje; jak rozpoznać i uniknąć ryzyka; co można zrobić, by zapobiec temu procederowi.

3.2. STANOWIENIE REGUŁ

Jak wspomniano, kluczowym elementem walki z korupcją w sporcie jest stworzenie jasnego zestawu reguł sankcjonujących działania korupcyjne. Dotyczy to zarówno poziomu prawa

karnego poszczególnych państw oraz poziomu reguł dyscyplinarnych poszczególnych federacji i związków sportowych.

3.2.1. ROZWIĄZANIA PRAWNE NA POZIOMIE PAŃSTW

Przegląd regulacji prawnych dotyczących ustawiania meczów w 27 państwach Unii Europejskiej, przeprowadzony na zlecenie Komisji Europejskiej, przedstawiono w opublikowanym w 2012 r. raporcie pt. *Match-fixing in sport. A mapping of criminal law provisions in EU 27*. Analiza wykazała, że kraje UE stosują rozmaite rozwiązania legislacyjne w odniesieniu do zjawiska korupcji w sporcie.

Rozwiązania prawne dotyczące ustawiania meczów przyjęte w krajach UE

Typ uregulowania prawnego	Kraje
Ogólne regulacje dotyczące korupcji	Belgia, Czechy, Finlandia, Francja, Luksemburg, Rumunia, Słowacja i Szwecja
Ogólne przepisy dotyczące oszustwa (fraud)	Austria, Dania, Estonia, Finlandia, Niemcy, Irlandia, Łotwa, Litwa, Holandia i Słowacja
Oszustwo hazardowe	Wielka Brytania
Przestępstwo sportowe: korupcja sportowa w kodeksie kryminalnym	Bułgaria i Hiszpania
Przestępstwo sportowe: korupcja sportowa w ustawach o sporcie	Cypr, Grecja i Polska
Przestępstwo sportowe: ustawa karna o przestępstwach sportowych	Włochy, Malta i Portugalia

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Match-fixing...*

Polska znalazła się w grupie trzech krajów, w których kwestie przestępstw związanych z korupcją w sporcie są regulowane przez specjalną ustawę o sporcie. W raporcie podkreślono, że **Polska wyróżnia się na tle innych krajów stosunkowo dużą liczbą wyroków sądowych dotyczących przestępstwa korupcji w sporcie** (s. 37).

Należy zaznaczyć, że Polska była jednym z pierwszych krajów europejskich, które wprowadziły konkretne uregulowania dotyczące kwestii korupcji w sporcie. Przed 2003 r. korupcja sportowa podpadała pod ogólne przepisy odnoszące się do korupcji (art. 228-230 kodeksu kryminalnego, dotyczące karania łapownictwa biernego w przypadku osób pełniących funkcje publiczne). Rozwiązanie to było krytykowane z powodu trudności z udowodnieniem, że osoby biorące udział w ustawianiu meczów, zwłaszcza zawodnicy, pełnią funkcję publiczną. W 2003 r. wprowadzono nowy zapis w kodeksie karnym w Rozdziale XXXVI dotyczącym przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu

Art. 296b. § 1. Kto, organizując profesjonalne zawody sportowe lub w nich uczestnicząc, przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę w zamian za nieuczciwe zachowanie, mogące mieć wpływ na wynik tych zawodów, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. **§ 2.** Tej samej karze podlega, kto w wypadkach określonych w § 1 udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej. **§ 3.** W wypadku mniejszej wagi, sprawca czynu określonego w § 1 lub 2 podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. **§ 4.** Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 2 albo w § 3 w związku z § 2, jeżeli korzyść majątkowa lub osobista albo ich obietnica zostały przyjęte, a sprawca zawiadomił o tym fakcie organ powołany do ścigania przestępstw i ujawnił wszystkie istotne okoliczności przestępstwa, zanim organ ten o nim się dowiedział.

To rozwiązanie również było krytykowane, ponieważ nie było jasne, czy sankcjom podlegają działania sędziów i trenerów. Kwestię całościowo uregulowano w ustawie o sporcie z 25 czerwca 2010 r. w rozdziale 10 (art. 46-49).

Art. 46. 1. Kto, w związku z zawodami sportowymi organizowanymi przez polski związek sportowy lub podmiot działający na podstawie umowy zawartej z tym związkiem lub podmiot działający z jego upoważnienia, przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę lub takiej korzyści albo jej obietnicy żąda w zamian za nieuczciwe zachowanie, mogące mieć wpływ na wynik tych zawodów, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. 2. Tej samej karze podlega, kto w wypadkach określonych w ust. 1 udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej. 3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca czynu określonego w ust. 1 lub 2 podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 lub 2 przyjmuje korzyść majątkową znacznej wartości albo jej obietnicę lub udziela takiej korzyści albo jej obietnicy lub takiej korzyści albo jej obietnicy żąda, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

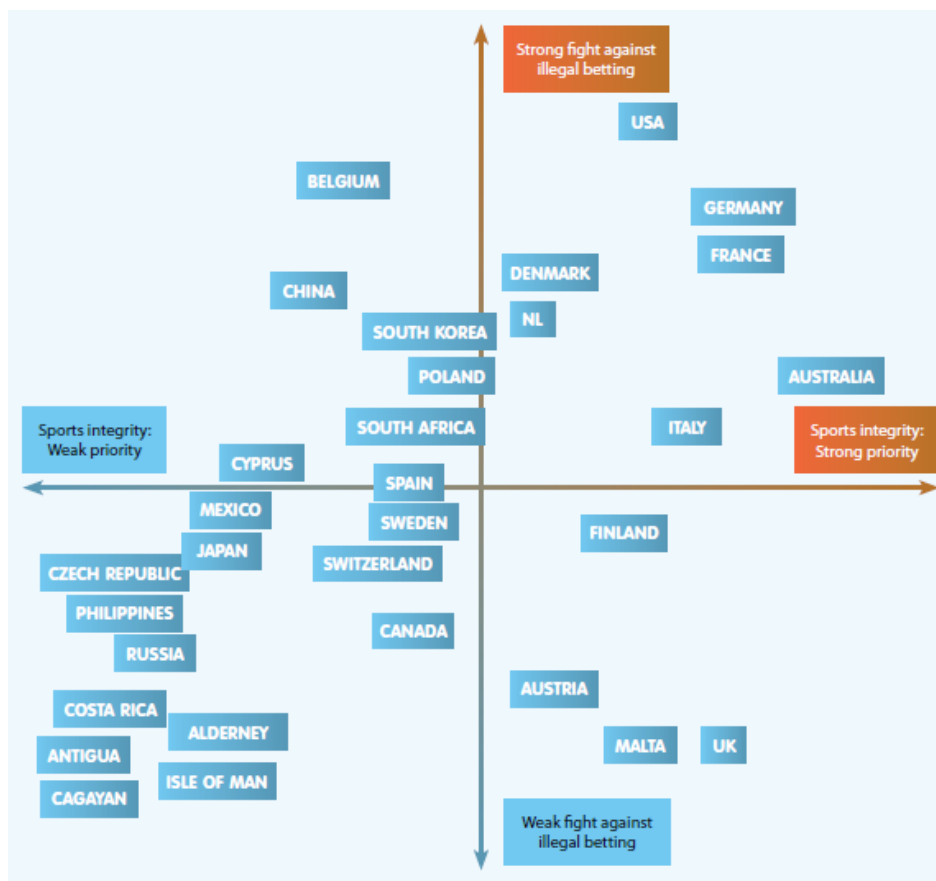
Art. 47. Kto, mając wiadomość o popełnieniu czynu zabronionego określonego w art. 46, bierze udział w zakładach wzajemnych dotyczących zawodów sportowych, do których odnosi się ta wiadomość, lub ujawnia tę wiedzę w celu wzięcia udziału przez inną osobę w takich zakładach, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Art. 48. 1. Kto, powołując się na wpływy w polskim związku sportowym lub podmiocie działającym na podstawie umowy zawartej z tym związkiem lub podmiocie działającym z jego upoważnienia albo wywołując przekonanie innej osoby lub utwierdzając ją w przekonaniu o istnieniu takich wpływów, podejmuje się pośrednictwa w ustaleniu określonego wyniku zawodów sportowych w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.2. Tej samej karze podlega, kto udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej w zamian za pośrednictwo w ustaleniu określonego wyniku zawodów sportowych polegające na bezprawnym wywarceniu wpływu na zachowanie osoby pełniącej funkcję w polskim związku sportowym lub podmiocie działającym na podstawie umowy zawartej z tym związkiem lub podmiocie działającym z jego upoważnienia, w związku z pełnieniem tej funkcji. 3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca czynu określonego w ust. 1 lub 2 podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 49. Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w art. 46 ust. 2, art. 46 ust. 3 lub 4, w związku z ust. 2, lub w art. 48 ust. 2 lub 3, w związku z ust. 2, jeżeli korzyść majątkowa lub osobista albo ich obietnica zostały przyjęte, a sprawca zawiadomił o tym fakcie organ powołany do ścigania przestępstw i ujawnił wszystkie istotne okoliczności przestępstwa, zanim organ ten o nim się dowiedział.

Polskie rozwiązania obejmują zatem zarówno kwestie korupcji czynnej jak i biernej, ujawniania poufnych informacji; uwzględniają też ryzyko powiązania procedury manipulacji zawodami sportowymi i nielegalnych machinacji na rynku bukmacherskim.

Warto jednak zauważyć, że autorzy raportu *Protecting the Integrity in Sport* (2014) polskie rozwiązania w obszarze zwalczania korupcji w sporcie ocenili jako stosunkowo indyferentne.

Źródło: *Protecting the Integrity*, s. 88. Oś pionowa: intensywne (górze) vs słabe (dół) zwalczanie nielegalnych zakładów sportowych; oś pozioma: mały (lewa) vs duży (prawa) nacisk na uczciwość w sporcie.

Przegląd rozwiązań prawnych dotyczących kwestii powiązania procedury ustawiania rozgrywek sportowych i przestępczości zorganizowanej można znaleźć w raporcie przygotowanym w 2013 przez oenzetowską Organizację ds. Narkotyków i Przestępczości Zorganizowanej (UNODOC), *Criminalization Approaches to Combat Match-Fixing and Illegal/Irregular Betting: A Global Perspective* http://www.unodc.org/documents/corruption/Publications/2013/Criminalization_approaches_to_combat_match-fixing.pdf. Internetowa porównywarka rozwiązań prawnych znajduje się również na stronie organizacji Sport Accord <http://www.sportaccord.com/en/what-we-do/integrity-database/>.

3.2.2. ROZWIĄZANIA PRAWNE NA POZIOMIE PONADNARODOWYM

Obecnie z perspektywy polskiej kluczowym punktem odniesienia prawnego jest europejska Konwencja Konwencji Rady Europy dotycząca Manipulacji Zawodami Sportowymi (otwarta do podpisu 18 września 2014 r.).

3.2.3. REGULACJE ANTYKORUPCYJNE W OFICJALNYCH DOKUMENTACH FEDERACJI MIĘDZYNARODOWYCH

Prym we wprowadzaniu regulacji i mechanizmów antykorupcyjnych, zwłaszcza odnoszących się do powiązania między manipulacją rozgrywkami sportowymi a zakładami sportowymi w wewnętrznych statutach i regulaminach dyscyplinarnych wiodły trzy największe międzynarodowe federacje sportowe: FIFA, UEFA i MKOl. Rygorystyczne przepisy antykorupcyjne wprowadziła również Międzynarodowa Rada Krykieta (International Cricket Council) oraz Międzynarodowa Federacja Tenisa (<http://www.tennisintegrityunit.com/>) Przegląd rozwiązań wprowadzonych przez międzynarodowe federacje sportowe można znaleźć na stronie <http://www.playthegame.org/theme-pages/match-fixing/>

Adekwatnym punktem odniesienia dla przeglądu zapisów antykorupcyjnych w oficjalnych dokumentach polskich związków sportowych są informacje zamieszczone w poniższej tabeli, w której autorzy przywoływanego już raportu *Protecting the Integrity* ocenili regulacje zawarte w dokumentach oficjalnych międzynarodowych federacji sportowych. Łatwo można wywnioskować, że zasadniczo wysokie lub znane zagrożenie manipulacją wynikiem rozgrywek przyspiesza wprowadzenie odpowiednio precyzyjnych zapisów sankcjonujących korupcyjne zachowania w statutach i regulaminach.

Regulacje antykorupcyjne w dokumentach międzynarodowych federacji sportowych

	Wysokie lub znane ryzyko manipulacji	Niskie ryzyko manipulacji	Bardzo niskie ryzyko manipulacji
Poziom 1	Wyartykułowana koncepcja uczciwości sportowej, szczególne odniesienia w oficjalnych dokumentach; kodeks postępowania dla różnych uczestników	Wyartykułowana koncepcja uczciwości sportowej, szczególne odniesienia w oficjalnych dokumentach; kodeks postępowania dla różnych uczestników życia	Wyraźne odniesienie do etyki sportowej i kwestii manipulacji w oficjalnych dokumentach: - szachy - warcaby

	<p>życia sportowego; wyraźne nawiązanie do zakładów bukmacherskich</p> <p>- krykiet</p> <p>- piłka nożna</p> <p>- rugby</p> <p>- tenis</p>	<p>sportowego; wyraźne nawiązanie do zakładów bukmacherskich:</p> <p>- łożnictwo</p> <p>- rzutki</p> <p>- unihokej</p> <p>- hokej</p>	
Poziom 2	<p>Wyartykułowana koncepcja uczciwości sportowej, odniesienia w oficjalnych dokumentach; kodeks postępowania dla niektórych uczestników życia sportowego</p> <p>- baseball</p>	<p>Wyartykułowana koncepcja uczciwości sportowej, odniesienia w oficjalnych dokumentach; kodeks postępowania dla niektórych uczestników życia sportowego</p> <p>- nurkowanie</p> <p>- netball</p> <p>- boks tajski</p>	<p>Kwestia etyki sportowej uwzględniona w oficjalnych dokumentach z dostosowaniem do specyfiki federacji:</p> <p>- sporty lotnicze</p> <p>- polo</p> <p>- wyścigi psich zaprzęgów</p> <p>- wspinaczka sportowa</p>
Poziom 3	<p>Częściowe uwzględnienie kwestii uczciwości sportowej w oficjalnych dokumentach, prace w toku:</p> <p>- koszykówka</p>	<p>Częściowe uwzględnienie kwestii uczciwości sportowej w oficjalnych dokumentach, prace w toku:</p> <p>- bobsleje i saneczkarstwo</p> <p>- kolarstwo</p> <p>- gimnastyka</p>	<p>Brak odniesienia do etyki sportowej w oficjalnych dokumentach</p> <p>- fistball</p> <p>- racquetball</p>

Źródło: *Protecting Integrity*, s. 88.

3.2.4. REGULACJE ANTYKORUPCYJNE W OFICJALNYCH DOKUMENTACH POLSKICH ZWIĄZKÓW SPORTOWYCH

W poniższej tabeli przedstawiono przegląd regulacji antykorupcyjnych zawartych w oficjalnych dokumentach polskich związków sportowych. Kolorem czerwonym zaznaczono związki, które wprowadziły szczegółowe uregulowania odnoszące się do tej kwestii.

Związek	Treść regulacji
PZ BADMINTONA	Brak zapisów antykorupcyjnych w regulacjach, zapisach w statusach, regulaminach i uchwałach.
PZ BASEBALLU I SOFTBALLU	Regulamin Dyscyplinarny: art. 3 1. Obowiązkiem władz związkowych poszczególnych szczebli organizacyjnych /PZBall, klub/ jest utrzymywanie wysokiego poziomu dyscypliny związkowej oraz kształtowanie właściwych postaw sportowych, społecznych i moralnych członków PZBallu ; art. 12.3. Za usiłowanie lub dokonanie rozmyślnego oddania lub zdobycia punktów w meczu w zamian za korzyści materialne lub z innych pobudek, będących w sprzeczności z zasadami sportowymi - wymierza się kary: a/ klubom - kary pieniężne w wysokości 5.000,00 zł, karę przeniesienia do niższej klasy rozgrywkowej, a w zależności od konkretnej sytuacji również kary walkoweru / w tym obustronnego/ i kary dodatkowe. b/ zawodnikom - kary dyskwalifikacji od 6 miesięcy wzwyż lub wykluczenie ze Związku oraz kary dodatkowe.
PZ BILARDOWY	Statut art. 10.r.: zwalczanie dopingu, edukacja i promocja czystego sportu Regulamin Rozgrywek I/II Ligi 2014: Art. 4.5: Wszelka działalność w klubie lub poza nim, sprzeczna z zasadami fair play, etyki sportowej i uczciwej rywalizacji, stwierdzona w czasie rozgrywek o mistrzostwo I ligi, przypadki braku sportowej postawy i woli walki o uzyskanie jak najlepszego wyniku może spowodować, przy uwzględnieniu sprawozdania sędziego lub innego przedstawiciela PZBil podjęcie przez Komisję Polskiej Ligi Bilardowej PZBil następujących kar regulaminowych: a) pozbawienie klubu lub klubów zdobytych punktów w konkretnym meczu mistrzowskim, b) nakazanie powtórzenia rozegrania meczu mistrzowskiego w neutralnym klubie, c) pozbawienie od jednego do sześciu punktów w rozgrywkach ligowych, względnie orzeczenie punktów minusowych, również w nowych rozgrywkach ligowych, d) udzielenie kary finansowej zgodnej z regulaminem dyscyplinarnym PZBil. 6. W przypadku nie rozegrania zawodów z przyczyn uznanych za niezależne od klubów biorących w nich udział KPLB wyznacza nowy termin ich rozegrania. Regulamin Komisji Dyscyplinarnej Par. 12.9: 9. Kary wymierza się za: udowodnione dopuszczenie się „podkładki: lub przekupstwa w zawodach (dyskwalifikacja od 1 roku do dożywotniej, walkower, grzywna 3,5-5 tys.
PZ BOKSERSKI	Statut: Zaakcentowana rola supervisor'a nadzorującego przebieg konkurencji. Regulamin sędziowski: art. 3: Sędziowie obowiązani są w szczególności do: 1/ respektowania zasad etyki sportowej i estetyki, 2/ przestrzegania reguł i zasad sportowej rywalizacji, 3/ jawności werdyktów, 4/ zachowania zasad bezstronnego i sprawiedliwego oceniania walki,
PZ BRYDŻA SPORTOWEGO	Regulamin Dyscyplinarny Art. 3: Przewinieniem dyscyplinarnym w rozumieniu niniejszych przepisów jest naruszenie przez zawodnika lub działacza norm etycznych statutu PZBS, uchwał, zarządzeń, regulaminów i przepisów sportowych oraz zasad uczciwej i czystej walki sportowej , postępowanie niegodne sportowca, niewłaściwy stosunek do obowiązków reprezentanta kraju oraz naruszenie innych obowiązujących przepisów, jeżeli czyn pozostał w związku z uczestnictwem ruchu sportowym.

PZ GOLFA	<p>Regulamin powoływania kadry Art. 7: Zawodnik powołany do reprezentowania barw narodowych jest zobowiązany do zachowania szczególnie godnej postawy etycznej i moralnej oraz rywalizacji w zgodzie z zasadą fair play.</p> <p>Statut: Art. 14: We władzach Związku i Komisji Dyscyplinarno-Regulaminowej nie może zasiadać pracownik Związku oraz osoba, która prowadzi działalność gospodarczą bezpośrednio związaną z golfem lub będąca udziałowcem lub członkiem kadry kierowniczej lub władz podmiotu prowadzącego taką działalność lub sama odpłatnie świadczy prace lub inne usługi na rzecz podmiotu prowadzącego pole związkowe</p> <p>Regulamin Dyscyplinarny Art. 1.2: Regulamin Dyscyplinarny PZG zwany dalej "regulaminem" stosuje się wobec członków władz, klubów golfowych zrzeszonych w Polskim Związku Golfa zwanym dalej "PZG" oraz wobec zawodników, trenerów, sędziów, jak również działaczy sportowych tych klubów oraz osób będących w strukturach PZG. 3. Podmioty wymienione w ust. 2 zobowiązane są do postępowania zgodnego z zasadami etyki, lojalności i sportowego zachowania; ponoszą odpowiedzialność za popełnione przewinienia dyscyplinarne na zasadach określonych w niniejszym regulaminie. 4. Kluby ponoszą odpowiedzialność za zachowanie swoich zawodników, działaczy, oraz innych osób pełniących funkcje podczas zawodów na zlecenie klubu. Art. 4.3. Członkowie Związku lub osoby fizyczne zrzeszone w ich strukturach mogą zostać wykluczeni ze Związku, w przypadku: a) działalności rażąco sprzecznej ze statutem Związku; b) rażącego naruszania reguł sportowych gry w golfa; c) umyślnego działania na szkodę Związku; d) składania nieprawdziwych oświadczeń do Związku.</p>
PZ HOKEJA NA LODZIE	<p>Regulamin Dyscyplinarny art. 8.1. Za usiłowanie lub dokonanie wypaczenia wyniku sportowego w zawodach hokeja na lodzie lub łyżworolkach w zamian za korzyści materialne lub z innych pobudek sprzecznych z zasadami sportowymi, wymierza się kary: (a) wobec klubów - pieniężną w wysokości od 25.000 zł do 50.000 zł. lub karę przeniesienia do niższej klasy rozgrywkowej, a w zależności od okoliczności również karę walkoweru (w tym obustronnego). Dopuszczalne jest zawieszenie lub pozbawienie licencji. W szczególnie rażących przypadkach wymierza się karę wykluczenia ze Związku. (b) wobec zawodników karę pieniężną do 10.000 zł, karę dyskwalifikacji od 3 miesięcy oraz kary dodatkowe. W szczególnie rażących przypadkach wymierza się karę zawieszenia lub pozbawienia licencji. (c) wobec działaczy - dyskwalifikacja od 3 miesięcy do 5 lat. W szczególnie rażących przypadkach wymierza się karę zawieszenia lub pozbawienia licencji.</p>
PZ JEŹDZIECKI	Brak w zapisach
PZ JUDO	<p>Regulamin Dyscyplinarny Art. 7. 1. Odpowiedzialności dyscyplinarnej podlega osoba, która dopuściła się czynu naruszającego przepisy ustawy o sporcie, Statutu i Regulaminów Polskiego Związku Judo, uchwał Zarządu PZJudo, polskich i międzynarodowych przepisów, zasad sportowych oraz norm etycznych a także przepisów dotyczących zakazu stosowania dopingiu w sporcie, spożywania alkoholu oraz stosowania środków i farmaceutyków odurzających. 2. Wykroczeniem dyscyplinarnym jest również czyn naruszający normy etyczne oraz zasady współzycia społecznego pozostający w związku z działalnością sportową jak również w sprawach nie związanych bezpośrednio z działalnością sportową.</p>
PZ KAJAKOWY	<p>Zasady organizacji kajakowych imprez turystycznych i rekreacyjnych PZKaj Art. 35 Zawodnik ma prawo zgłaszać protesty przeciwko decyzjom Komisji Sędziowskiej, które uzna za niezgodne z Regulaminem lub duchem „fair play”. Art. 41. 2. Komisja ma prawo zawiesić Komandora i Sędziego Głównego na czas nie krótszy niż 6 miesięcy w razie stwierdzenia: a. rażącego naruszenia przepisów dotyczących uprawiania kajakarstwa, b. działania stwarzającego zagrożenie życia lub zdrowia uczestników imprezy, c. działania niezgodnego z duchem „fair play”.</p>
PZ KARATE	Brak konkretnych przepisów
PZ KARATE	<p>Kodeks Etyki PZKT Rozdział VI. Działacze: Art. 7. 1. Osoby zajmujące stanowiska w organach związku,</p>

TRADYCYJNEGO	związków okręgowych, klubów oraz pracownicy tych organizacji zobowiązani są do zachowania najwyższych standardów podejmowanych działań na rzecz rozwoju i promowania karate tradycyjnego w kraju i za granicą. Wszystkie te osoby cechuje świadomość odpowiedzialności za podejmowane działania wobec ćwiczących, rodziców, partnerów, sponsorów. 2. W relacjach zewnętrznych i wewnętrznych działacze unikają sytuacji stwarzających podejrzenie korupcji, wywierania jakiegokolwiek presji i nadużywania władzy. Dbają o poprawność sporządzanych dokumentów, wystrzegają się poświadczania nieprawdy czy zatajania faktów mogących mieć wpływ na istotne dla środowiska sprawy. 3. Każdy, kto podejmuje wspomniane działania łamie normy etyczne i naraża się na poniesienie konsekwencji prawem przypisanych.
PZ KICK-BOXINGU	Regulamin Dyscyplinarny: art. 2. członek PZKB lub grupy rejestrowanej powinien godnie reprezentować barwy Związku i Klubu na terenie kraju oraz poza jego granicami i przestrzegać norm etyczno-moralnych postępując zgodnie z zasadami współżycia społecznego.
PZ KOLARSKI	Regulamin Dyscyplinarny: Tabela: Wysokość kar za wykroczenia. Oszustwo, próba oszustwa, zmowa pomiędzy zawodnikami różnych drużyn (w zależności od rangi imprezy) każdy winny zawodnik: wyścig jednodniowy 200/100 zł i wykluczenie z wyścigu; wyścig etapowy 200/100 zł i 10 minut kary, wykluczenie jeśli na ostatnim etapie wyścigu. Każda inna osoba licencjonowana, czy to autor, uczestniczący lub współwinny: 200/100 i wykluczenie.
PZ KOSZYKÓWKI	Regulamin Dyscyplinarny Art. 22. 4. Udowodniona próba lub dokonanie przekupstwa zawodnika, trenera, sędziego, działacza – kara pieniężna dla klubu w wysokości do 100 000 zł, kara dożywotniej dyskwalifikacji dla osób związanych ze sprawą. W takim przypadku w razie bezspornej winy przedstawicieli klubu orzeczone może być wykluczenie z rozgrywek. 6. Publiczne wypowiedzanie się na temat pracy sędziów, komisarza, publiczna krytyka organizatora rozgrywek i jego organów przez zawodnika, trenera, asystenta lub osobę towarzyszącą drużynie, prezesa lub pracownika klubu – kara pieniężna w wysokości do 8 000 zł. 7. Nieuzasadnione zarzucanie sędziom, komisarzowi, organizatorowi rozgrywek i jego organom lub innemu klubowi działań korupcyjnych, celowego oszustwa lub działania niezgodnie z przepisami przez zawodnika, trenera, asystenta lub osobę towarzyszącą drużynie, prezesa lub pracownika klubu – kara pieniężna w wysokości do 20 000 zł, kara dyskwalifikacji na okres od 2 do 10 meczów. 8. Udowodniony udział w zakładach wzajemnych, bukmacherskich lub podobnych obejmujących zdarzenia w rozgrywkach organizowanych przez PZKosz lub na jego zlecenie - kara pieniężna w wysokości do 30000 zł, kara dyskwalifikacji od 4 do 12 meczów 9. Udowodniona manipulacja wynikiem meczu w związku z uczestnictwem w zakładach wzajemnych, bukmacherskich lub podobnych obejmujących zdarzenia w rozgrywkach organizowanych przez PZKosz lub na jego zlecenie - kara pieniężna w wysokości do 200000 zł oraz kara dyskwalifikacji od 3 miesięcy do dożywotniej dla osób związanych ze sprawą. W przypadku udowodnienia zorganizowanej działalności przedstawicieli klubu w celu manipulacji – wykluczenie z rozgrywek. 10. Udowodniona manipulacja wynikiem meczu w związku z oczywistym brakiem dążenia do zwycięstwa lub stosowaniem zagrań niesportowych – kara pieniężna dla klubu w wysokości do 100 000 zł, kara dyskwalifikacji dla osób związanych ze sprawą, w szczególności trenera, zawodnika, od 3 miesięcy do dożywotniej.
PZ KRĘGLARSKI	Regulamin Komisji Dyscyplinarnej Art.11.h: kary wymierza się za: udowodnione dopuszczenie się „podkładki” lub przekupstwa w zawodach
PZ KULTURYSTYKI, FITNESS I TRÓJBOJU SIŁOWEGO	Regulamin Dyscyplinarny Art. 3 – zawodnik Art. 4, działacz sportowy, który: d) narusza podstawowe normy etyczne w stosunkach z zawodnikami i innymi osobami związanymi z działalnością sportową , e) dopuszcza się przestępstwa lub wykroczenia w rozumieniu prawa karnego w związku z wykonywaną funkcją działacza sportowego

<p>PZ LUCZNICZY</p>	<p>Statut Par. 16 Członkowie zwyczajni Związku są zobowiązani do: c) dbania o wysoki poziom moralno - wychowawczy i sportowy działaczy sportowych, sędziów, zawodników, trenerów, instruktorów oraz pracowników zatrudnionych w sporcie łuczniczym</p> <p>Regulamin Dyscyplinarny Par 4. Za usiłowanie lub dokonanie czynów mających na celu nieprawne osiągnięcie korzyści materialnych w związku z działalnością sportową wymierza się kary: a/ klubom - od kary pieniężnej do kary wykluczenia ze Związku, b/ pozostałym - karę od dyskwalifikacji w wymiarze 6-24 miesięcy lub karę wykluczenia z działalności Związku.</p>
<p>PZ MOTOROWODNY I NARCIARSTWA WODNEGO</p>	<p>Prawa i obowiązki zawodnika Par.1.Przestrzeganie zasad rywalizacji sportowej w duchu „fair play” oraz podstawowych norm dobrego wychowania i etyki sportowej.</p>
<p>PZ MOTOROWY</p>	<p>Statut par. 9.6. przeciwdziałanie dopingowi i podejmowanie wszelkich dopuszczalnych prawem działań zmierzających do zapewnienia przestrzegania reguł fair play oraz uczciwej rywalizacji sportowej opartej na zasadzie równych szans konkurentów, a także eliminowanie zjawisk korupcji oraz innych form oszustwa sportowego w sportach motorowych, a także konsekwentne stosowanie odpowiedzialności dyscyplinarnej w przypadkach stwierdzenia nieuczciwego postępowania we współzawodnictwie sportowym.</p>
<p>PZ NARCIARSKI</p>	<p>W statucie brak specyficznych regulacji</p>
<p>PZ PIŁKI NOŻNEJ</p>	<p>Regulamin Dyscyplinarny PZPN ROZDZIAŁ V. KORUPCJA W PIŁCE NOŻNEJ Art. 79: Korupcja czynna i bierna: §1. Kto czyni przygotowania, usiłuje udzielić, udziela lub obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej w zamian za nieuczciwe zachowanie, mogące mieć wpływ na wynik zawodów piłkarskich podlega: a) karze pieniężnej nie niższej niż 10.000 zł, b) karze dyskwalifikacji czasowej w wymiarze nie niższym niż 6 miesięcy, c) wykluczeniu z PZPN §2. Karom opisanym w §1 podlega również ten kto czyni przygotowania, usiłuje przyjąć lub przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę w zamian za nieuczciwe zachowanie, mogące mieć wpływ na wynik zawodów piłkarskich. §3. Za opisane w §1 lub §2 postępowania osób fizycznych, kluby podlegają: a) karze pieniężnej, b) weryfikacji zawodów jako walkower, c) anulowaniu wyniku meczu, d) zawieszeniu lub pozbawieniu licencji, e) przeniesieniu zespołu do niższej klasy rozgrywkowej, f) pozbawieniu tytułu Mistrza Polski, Wicemistrza Polski lub Zdobywcy Pucharu Polski, Pucharu Ligi lub Superpucharu, g) wykluczeniu z PZPN. Art. 80: Zaniechanie zawiadomienia organu dyscyplinarnego o korupcji w piłce nożnej Za zaniechanie zawiadomienia organu dyscyplinarnego o zachowaniu, wyczerpującym znamiona przewinienia dyscyplinarnego korupcji czynnej lub biernej, osobom fizycznym wymierza się: a) karę pieniężną, b) karę dyskwalifikacji czasowej w wymiarze nie niższym niż 3 miesiące. Art. 107: Zakłady bukmacherskie Za uczestnictwo osób podlegających niniejszemu regulaminowi dyscyplinarnemu w zakładach bukmacherskich, zawieranych w kraju lub zagranicą, odnoszących się do wszystkich meczów piłkarskich, rozgrywanych z udziałem drużyn krajowych w kraju i zagranicą wymierza się kary: a) kara pieniężna od 5.000 zł, b) dyskwalifikacja powyżej jednego roku, c) zawieszenie lub pozbawienie licencji, d) skreślenie z listy sędziów, delegatów lub obserwatorów, e) wykluczenie z PZPN..</p>
<p>PZ PIŁKI SIATKOWEJ</p>	<p>Statut Par. 16: Wszyscy członkowie Związku, Członkowie Honorowi i Członkowie Wspierający mają obowiązek: b)dbania o poziom moralno-wychowawczy, etyczny i sportowy działaczy, sędziów, zawodników, trenerów, instruktorów, statystyków, członków sztabów medycznych i pracowników zatrudnionych w piłce siatkowej. Ogólne zapisy dotyczące etyki sportowej w Regulaminie Dyscyplinarnym.</p>

PZ PŁYWACKI	Statut § 11: Do podstawowych zadań Związku należą 5. Ustanawianie i realizacja reguł sportowych, organizacyjnych i dyscyplinarnych we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez Związek. § 37: Wszelkie naruszenia zasad współzawodnictwa sportowego podlegają ocenie zgodnie z właściwym regulaminem i przepisami sportowymi.
PZ PODNOSZENIA CIĘŻARÓW	W Regulaminie Dyscyplinarnym i Statucie brak szczegółowych przepisów
PZ RUGBY	Brak szczegółowych regulacji
PZ SNOOKERA I BILARDA ANGIELSKIEGO	Statut § 45. Do kompetencji Komisji Dyscyplinarnej należy: 1. rozpoznawanie spraw członków władz, trenerów, instruktorów, sędziów, działaczy i zawodników, obwinionych o naruszanie norm etycznych, przepisów Statutu, przepisów i uchwał władz Związku w sprawach niezwiązanych bezpośredniego z przepisami (regulaminami) sportowymi;
PZ SPORTÓW SANECZKOWYCH	Brak regulaminu na stronie internetowej
PZ STRZELECTWA SPORTOWEGO	Brak specyficznych regulacji w statutach
PZ SUMO	Statut Zawodnicy powinni prezentować odpowiednią postawę moralną 4.1.PZSUMO (poprzez decyzję Prezydium Zarządu) pozbawia licencji w drodze decyzji administracyjnej w razie: a) stwierdzenia przez poradnię sportowo-lekarską niezdolności do uprawiania sumo, b) rażącego nieprzestrzegania Regulaminów PZSUMO, c) rażącego naruszenia zasad rywalizacji sportowej, d) rażącego naruszenia obowiązków zawodnika, e) naruszenia przepisów antydopingowych.
PZ SZACHOWY	Statut Par. 9: 1. Celem Związku jest (...) ustanawianie i realizacja reguł sportowych, organizacyjnych i dyscyplinarnych we współzawodnictwie sportowym w sporcie szachowym Par 18. Członek PZSzach nie może: a) łączyć tej funkcji z funkcją w Komisji Rewizyjnej, b) być osobą prowadzącą działalność gospodarczą związaną bezpośrednio z realizacją działań statutowych PZSzach, c) być osobą skazaną prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe
PZ TENISOWY	Brak w Statucie i Regulaminie Dyscyplinarnym Rozwinięte regulacje antykorupcyjne na poziomie Międzynarodowej Federacji Tenisowej
PZ TOWARZYSTW WIOŚLARSKICH	Brak
PZ UNIHOKEJA	Regulamin dyscyplinarny Rozdział IV art. 6: 1. Klubom, zawodnikom, trenerom, działaczom, którzy popełnia wymienione przewinienia dyscyplinarne wymierza się następujące kary: j) za usiłowanie lub zniekształcenie wyniku sportowego w zawodach unihokeja w zamian za korzyści materialne lub z inny pobudek sprzecznych z zasadami sportowymi wymierza się kary: • wobec klubów – kara pieniężna do wysokości 2000 złotych lub karę przeniesienia do niższej klasy rozgrywkowej oraz w zależności od okoliczności, walkower obustronny, dopuszczalne jest również zawieszenie klubu lub wykluczenie z Polskiego Związku Unihokeja, • wobec zawodników – karę pieniężną od 100 złotych do 500 złotych, karę dyskwalifikacji od 3 miesięcy do 2 lat wzwyż, • wobec działaczy – dyskwalifikacja od 3 miesięcy do 5 lat, • wobec sędziów – dyskwalifikacja dożywotnia,
PZ ZAPAŚNICZY	Statut Par. 44: Do kompetencji Komisji Dyscyplinarno-Arbitrażowej należy: 1. Rozpatrywanie spraw członków władz, trenerów, instruktorów, sędziów i działaczy obwinionych o naruszenie norm etyczno-moralnych lub nieprzestrzeganie statutu, przepisów i uchwał wewnętrznych.

PZ ŻEGLARSKI	Brak
ZWIĄZEK PIŁKI RĘCZNEJ W POLSCE	<p>Regulamin dyscyplinarny</p> <p>Par. 15 1. Jeżeli wykroczenie zostało popełnione w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, organ dyscyplinarny może orzec karę dodatkową nawiązki. 2. Nawiązka nie może przekraczać kwoty 5000 złotych; nawiązka jest przeznaczona na rozwój sportu młodzieżowego w ZPRP.</p> <p>§ 30: Przekupstwo przez reprezentantów klubu</p> <p>1. Klub piłki ręcznej, którego reprezentantom zostały przedstawione przez organy ścigania zarzuty dokonania przekupstwa zawodnika, trenera, sędziego, przedstawiciela klubu lub delegata ZPRP, podlega grzywnie w kwocie do 15000 złotych, a drużyna tego klubu podlega karom określonym w ust. 2 – 5. 10 2. Jeżeli do popełnienia przestępstwa, o którym mowa w 2. Jeżeli do popełnienia przestępstwa, o którym mowa w ust. 1, doszło w trakcie trwania sezonu rozgrywkowego, drużyna klubu podlega karze wykluczenia ze wszystkich rozgrywek do końca tego sezonu oraz karze przeniesienia do niższej klasy rozgrywkowej. 3. Jeżeli do popełnienia przestępstwa, o którym mowa w ust. 1, doszło w trakcie rozgrywek, ale zostało ono stwierdzone po ich zakończeniu, drużyna klubu podlega karze przeniesienia do niższej klasy rozgrywkowej oraz pozbawienia miejsca zajętego w rozgrywkach. 4. W sytuacji opisanej w ust. 3 drużyna klubu, która wywalczyła tytuł Mistrza Polski lub zdobywcy Pucharu Polski albo oba te tytuły, podlega karze przeniesienia do niższej klasy rozgrywkowej oraz karze pozbawienia zdobytych tytułów. 5. Organ orzekający uznaje za przegrane zawody przez drużynę klubu, którego reprezentanci dokonali przekupstwa wymienionego w ust. 1 zgodnie z postanowieniami § 13. 6. Takim samym karom podstawowym i dodatkowym podlega klub i jego drużyna, jeżeli jego zawodnik, trener, członek ekipy szkoleniowej lub inny reprezentant uczestniczył jako współsprawca w popełnieniu przestępstwa, o którym mowa w ust. 1.</p> <p>§ 38: Wysunięcie bezpodstawnych zarzutów korupcji 1. Zawodnik, trener, członek ekipy szkoleniowej, prezes lub inny reprezentant klubu, który wysunął wobec sędziów, delegata ZPRP, organizatora rozgrywek i jego organów, a także innego klubu bezpodstawne zarzuty dokonania czynów korupcyjnych, podlega grzywnie do kwoty 10000 złotych i może być w stosunku do niego orzeczona kara odsunięcia od wykonywania funkcji na okres od 3 miesięcy do roku, przy odsunięciu od udziału w co najmniej 7 zawodach mistrzowskich. 2. W przypadku ponownego popełnienia wykroczenia, o którym mowa w ust. 1, orzeka się grzywnę w kwocie do 15000 złotych oraz karę odsunięcia od wykonywania funkcji na okres nie krótszy niż 6 miesięcy, przy odsunięciu od udziału w co najmniej 12 zawodach mistrzowskich. 3. W przypadku, o którym mowa w ust. 2, może być ponadto orzeczona kara dodatkowa odsunięcia od wykonywania funkcji organizacyjnych i sportowych w ZPRP na okres do 2 lat.</p> <p>§ 41: Przystępstwo przekupstwa</p> <p>1. Przedstawiciele klubu, którym postawiono zarzut dokonania lub usiłowania dokonania przekupstwa zawodnika, trenera, sędziego, przedstawiciela innego klubu lub delegata ZPRP, podlegają odsunięciu od wykonywania funkcji w klubie piłki ręcznej na okres postępowania karnego; postanowienia § 11 pkt 4 i § 14 ust. 2 stosuje się. 2. W przypadku skazania osób prawomocnym wyrokiem za przestępstwa, o których mowa w ust. 1, orzeka się karę odsunięcia od wykonywania funkcji na okres od 2 lat do dożywotniego.</p> <p>§ 42: Manipulowanie wynikami zawodów</p> <p>Kto, uczestnicząc w zakładach wzajemnych, bukmacherskich lub podobnych, dotyczących zdarzeń objętych rozgrywkami organizowanymi przez ZPRP, manipulował wynikami zawodów, podlega grzywnie do 15000 złotych oraz karze odsunięcia od wykonywania wszelkich funkcji na okres od 6 miesięcy do zakazu dożywotniego.</p> <p>§ 43: Wypaczanie wyników zawodów</p> <p>Zawodnicy, trenerzy i członkowie ekip szkoleniowych, sędziowie oraz osoby reprezentujące klub, które dopuściły się przekupstwa lub w innej formie działały celu wypaczenia wyniku zawodów, podlegają grzywnie w kwocie do 15000 złotych oraz karze odsunięcia od wykonywania ich funkcji na okres od roku do dożywotniego wykluczenia.</p> <p>Postępowanie przed Komisją Dyscyplinarną ZPRP</p> <p>§ 54: Wszczęcie postępowania – zasady ogólne</p> <p>1. Komisja Dyscyplinarna ZPRP może wszczęć postępowanie dyscyplinarne lub</p>

	odmówić jego wszczęcia, z uwzględnieniem ust. 2 i 3. 2. Nie wszczyna się postępowania w sprawie wykroczenia dyscyplinarnego, jeżeli od daty jego popełnienia upłynął rok, z zastrzeżeniem ust. 3. 3. W przypadku wykroczeń korupcyjnych okres rocznego przedawnienia liczy się od daty pozyskania informacji o ich popełnieniu.
Polski Komitet Olimpijski	Statut Par. 3: Celami działalności PKOl są w szczególności: 7) zapobieganie i zwalczanie dopingu oraz korupcji w sporcie; 8) promocja zasad fair play oraz rozwój stosunków społecznych związanych z czynnym i biernym uczestnictwem we współzawodnictwie sportowym;
Polski Komitet Paraolimpijski	Statut Par. 9.1. Celem Komitetu w szczególności jest: (1) propagowanie, krzewienie i upowszechnianie zasad oraz idei paraolimpizmu,
Ludowe Zespoły Sportowe	Ogólne zasady współzycia społecznego
Akademickie Zespoły Sportowe	Statut AZS Art. 7: Celem AZS jest 11. propagowanie i upowszechnianie zasad olimpizmu, idei oraz edukacji olimpijskiej, postaw sportowych fair play. Art.13 : 1. Członkowie zwyczajni i uczestnicy są zobowiązani: 1.1. chronić dobre imię AZS, przestrzegać zasad fair play w sporcie oraz zachowywać nienaganną postawę moralną i obywatelską,
PZSN Start	Statut § 6: Art1. Celem Związku jest organizowanie i realizacja współzawodnictwa sportowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów oficjalnych umieszczonych na stronach internetowych poszczególnych związków oraz odpowiedzi na prośbę o informację na temat regulacji antykorupcyjnych bądź ich braku w dokumentach oficjalnych rozesłanych drogą mejlową; w przypadku niektórych związków informacje doprecyzowano w rozmowie z przedstawicielem związku. Brak odpowiedzi lub niemożność (nawiązania komunikacji) ze strony PZ Tenisowego, PZ Żeglarskiego, PZ Sportów Saneczkowych.

Warto zauważyć zróżnicowanie terminologiczne dotyczące zjawiska korupcji w analizowanych dokumentach polskich związków sportowych.

Terminy dotyczące zjawiska korupcji pojawiające się w oficjalnych dokumentach polskich związków sportowych

dopuszczenie się „ podkładki ” lub przekupstwa w zawodach	BZ Bilardowy, PZ Kręglarski
usiłowanie lub dokonanie wypaczenia wyniku sportowego w zawodach hokeja na lodzie lub łyżworolkach w zamian za korzyści materialne lub z innych pobudek sprzecznych z zasadami sportowym	Pz Hokeja
za usiłowanie lub zniękształcenie wyniku sportowego w zawodach unihokeja w zamian za korzyści materialne lub z inny pobudek sprzecznych z zasadami sportowymi	PZ Unihokeja

Zawodnicy, trenerzy i członkowie ekip szkoleniowych, sędziowie oraz osoby reprezentujące klub, które dopuściły się przekupstwa lub w innej formie działały celu wypaczenia wyniku zawodów	ZPRP
Korupcja Korupcja bierna i czynna	PZ Karate Tradycyjnego, PZ Motorowy PZPN
Oszustwo , próba oszustwa, zmowa pomiędzy zawodnikami różnych drużyn	PZ Kolarski
Udowodniona próba lub dokonanie przekupstwa zawodnika, trenera, sędziego, działacza Zarzut dokonania lub usiłowania przekupstwa zawodnika, trenera, sędziego, przedstawiciela klubu lub delegata	PZ Kosz ZPRP
Udowodniony udział w zakładach wzajemnych, bukmacherskich lub podobnych obejmujących zdarzenia w rozgrywkach organizowanych przez PZKosz lub na jego zlecenie Uczestnictwo osób podlegających niniejszemu regulaminowi dyscyplinarnemu w zakładach bukmacherskich, zawieranych w kraju lub zagranicą , odnoszących się do wszystkich meczów piłkarskich, rozgrywanych z udziałem drużyn krajowych w kraju i zagranicą Kto, uczestnicząc w zakładach wzajemnych, bukmacherskich lub podobnych, dotyczących zdarzeń objętych rozgrywkami organizowanymi przez ZPRP, manipulował wynikami zawodów	PZ Kosz PZPN ZPRP
Udowodniona manipulacja wynikiem meczu w związku z uczestnictwem w zakładach wzajemnych, bukmacherskich lub podobnych obejmujących zdarzenia w rozgrywkach organizowanych przez PZKosz lub na jego zlecenie	PZ Kosz
Udowodniona manipulacja wynikiem meczu w związku z oczywistym brakiem dążenia do zwycięstwa lub stosowaniem zagrań niesportowych	PZ Kosz
Usiłowanie lub dokonanie czynów mających na celu nieprawne osiągnięcie korzyści materialnych w związku z działalnością sportową	PZ Łucz

Źródło: opracowanie własne

Analiza stopnia szczegółowości i restrykcyjności regulacji antykorupcyjnych w dokumentach oficjalnych polskich związków sportowych pozwala stwierdzić, że najbardziej szczegółowe regulacje antykorupcyjne mają związki, które skądinąd można uznać za najbardziej narażone na zagrożenia wystąpienia rozmaitych form korupcji: **PZPN, ZRPR, PZ Koszykówki**. W przypadku PZPN wprowadzenie regulacji miało charakter w głównej mierze reaktywny, w odpowiedzi na mnożące się przypadki „sprzedawania meczów”, naciski ze strony władz publicznych oraz bardziej rygorystyczne stanowisko w kwestii korupcji w sporcie prezentowane przez UEFA i FIFA.

W przypadku części związków, które wprowadziły szczegółowe uregulowania do swoich statutów i regulaminów dyscyplinarnych, można mówić o postawie proaktywnej: np. PZ Koszykówki nie odnotował dotąd przypadków korupcji, mimo to regulacje wprowadzone w dokumentach tego Związku należą do najbardziej uszczegółowionych.

Związki, których oficjalne dokumenty zawierają regulacje dotyczące korupcji w sporcie	PZ Baseballu i Softballu PZ Bilardowy PZ Kręglarski PZ Hokeja na Lodzie PZ Unihokeja PZ Karate Tradycyjnego PZ Kolarski PZ Koszykówki PZ Łuczniczy PZ Motorowy PZPN Związek Piłki Ręcznej w Polsce
Związki, których oficjalne dokumenty zawierają ogólne odniesienie do etyki i uczciwości sportowej	PZ Bokserski PZ Brydża PZ Golfa

	<p>PZ Judo</p> <p>PZ Kajakowy</p> <p>PZ Kickboxingu</p> <p>PZ Kulturystyki</p> <p>PZ Motorowodny i Narciarstwa Wodnego</p> <p>PZ Pływacki</p> <p>PZ Siatkówki</p> <p>PZ Snookera i Bilarda Angielskiego</p> <p>PZ Sumo</p> <p>PZ Szachowy</p> <p>PZ Zapaśniczy</p>
Związki, których oficjalne dokumenty nie zawierają odniesień do etyki i uczciwości sportowej, a w szczególności do korupcji w sporcie	<p>PZ Badmintonu</p> <p>PZ Tenisowy</p> <p>PZ Karate (?)</p> <p>PZ Towarzystw Wioślarskich</p> <p>PZ Sportów Saneczkowych</p> <p>PZ Strzelectwa Sportowego</p> <p>PZ Żeglarski (?)</p>

Źródło: opracowanie własne. W ostatniej kategorii znalazły się również związki, które mimo kilkukrotnych ponagień nie udostępniły informacji na temat regulacji i/lub nie zamieściły ich na stronie internetowej.

Na koniec, warto podkreślić, że dwa związki sportowe wprowadziły specyficzne regulacje sankcjonujące nieuzasadniony zarzut korupcji:

- Regulamin Dyscyplinarny PZ Koszykówki Par. 22.7. Nieuzasadnione zarzucanie sędziom, komisarzowi, organizatorowi rozgrywek i jego organom lub innemu klubowi działań korupcyjnych, celowego oszustwa lub działania niezgodnie z przepisami przez zawodnika, trenera, asystenta lub osobę towarzyszącą drużynie, prezesa lub pracownika klubu – kara pieniężna w wysokości do 20 000 zł, kara dyskwalifikacji na okres od 2 do 10 meczów.

- Regulamin Dyscyplinary ZPRP Par. 38: Wysłunięcie bezpodstawnych zarzutów korupcji 1. Zawodnik, trener, członek ekipy szkoleniowej, prezes lub inny reprezentant klubu, który wysunął wobec sędziów, delegata ZPRP, organizatora rozgrywek i jego organów, a także innego klubu bezpodstawne zarzuty dokonania czynów korupcyjnych, podlega grzywnie do kwoty 10000 złotych i może być w stosunku do niego orzeczona kara odsunięcia od wykonywania funkcji na okres od 3 miesięcy do roku, przy odsunięciu od udziału w co najmniej 7 zawodach mistrzowskich. 2. W przypadku ponownego popełnienia wykroczenia, o którym mowa w ust. 1, orzeka się grzywnę w kwocie do 15000 złotych oraz karę odsunięcia od wykonywania funkcji na okres nie krótszy niż 6 miesięcy, przy odsunięciu od udziału w co najmniej 12 zawodach mistrzowskich. 3. W przypadku, o którym mowa w ust. 2, może być ponadto orzeczona kara dodatkowa odsunięcia od wykonywania funkcji organizacyjnych i sportowych w ZPRP na okres do 2 lat.

Przepisy te mogą istotnie utrudniać walkę z zachowaniami korupcyjnymi, zwłaszcza w kontekście braku sprawnie funkcjonujących procedur anonimowego informowania o przypadkach takich zachowań oraz braku tradycji whistleblowingu (nagłaśniania przypadków naruszeń przez osoby pracujące w danej organizacji) w Polsce.

W ramach badań prowadzonych na potrzeb niniejszej ekspertyzy nie udało się doprecyzować spektrum działań prowadzonych przez polskie związki sportowe na rzecz walki z korupcją, głównie ze względu na indyferentne odpowiedzi związków w tej sprawie (np., związki wskazywały, że prowadzone są szkolenia antykorupcyjne dla zawodników, ale nie potrafiły wskazać jakie konkretnie i kiedy). Na tym tle wyróżnia się rozpoczęty w 2014 r. program szkoleń dla zawodników piłki nożnej „Nie bądź pionkiem w grze”.

3.3. POPULARYZACJA REGUŁ/KSZTAŁTOWANIE POSTAW

W tym aspekcie działań na rzecz walki z korupcją w sporcie dużą aktywność wykazują organizacje pozarządowe.

3.3.1. PLAY THE GAME

Organizacja pozarządowa Play the Game jest „międzynarodową konferencją i inicjatywą komunikacyjną mającą na celu wzmocnienie etycznych podstaw sportu oraz promocję demokracji, przejrzystości oraz wolności poglądów w sporcie”.

- W 2005 r. Play the Game opracowała zestaw podstawowych zasad uczciwości i zapobiegania korupcji w sporcie, wytyczający adekwatne działania w odniesieniu do związków sportowych, rządów, mediów.

Związki sportowe powinny: demonstrować stanowczą postawę w kwestii przeciwdziałania korupcji w ramach własnej organizacji oraz poprawy standardów uczciwości, przejrzystości i odpowiedzialności w sporcie; Wcielić politykę zerowej tolerancji w stosunku do wszystkich przejawów korupcji; Publicznie wypowiadać się przeciwko korupcji; Powoływać do odpowiedzialności osoby posiadające władzę w ramach organizacji, które nadużywają jej dla własnej korzyści; Dopilnować, by nie dochodziło do rozwoju praktyk korupcyjnych na styku ze sponsorami; Rozwijać świadomość wśród przywódców i administratorów, członków związków sportowych i federacji, trenerów, graczy i sponsorów w kwestii korupcji i jej konsekwencji za pośrednictwem materiałów informacyjnych i szkoleń; Przyjmować i przestrzegać odpowiednich zasad postępowania (*corporate codes of conduct*), nakładających obowiązek **wprowadzenia surowej polityki antykorupcyjnej**, obejmującej między innymi uczciwe zarządzanie sportem za pośrednictwem silnego przywództwa i utrzymywania najwyższych standardów etycznego postępowania; podjęcie kroków na rzecz ochrony osób zwracających uwagę na nieprawidłowości (*whistleblowers*), np. bezpieczne i dostępne sposoby sygnalizowania nieprawidłowości lub raportowania o naruszeniach przez graczy i inne osoby; przyjęcie transparentnych reguł dokonywania rozliczeń finansowych, kontroli wewnętrznych i niezależnych praktyk audytowych; ustanowienie niezależnych komitetów etycznych zajmujących się monitorowaniem wcielania kodeksów postępowania w organizacjach; wprowadzenie sankcji i form rekompensaty w przypadku naruszenia kodeksu postępowania; zachęcać członków organizacji do przyjmowania i przestrzegania kodeksu postępowania wprowadzającego surową politykę antykorupcyjną. Kodeks powinien zawierać mechanizm dyscyplinarny.

Rządy powinny: pociągać do odpowiedzialności tych urzędników, którzy – pośrednio lub bezpośrednio – są odpowiedzialni za korupcję w sporcie. Nie powinno być immunitetu lub bezkarności dla praktyk korupcyjnych; Pociągać do odpowiedzialności tych oficjeli rządowych, którzy dopuszczają, przez zaniedbanie lub współudział, by osoby odpowiedzialne za administrowanie sportem dopuszczały się jego korupcji; Skutecznie przeciwstawiać się próbom podejmowanym przez międzynarodowe federacje sportowe, w kwestiach kryminalnych, by uznawać wyższość ich regulacji nad prawem krajowym i władzami krajowymi; Współdziałać z innymi rządami na rzecz przeciwdziałania korupcji w sportach międzynarodowych; Zwiększać wysiłki na rzecz współpracy z odpowiednimi instytucjami międzynarodowymi, w celu zapewnienia, że wszystkie kraje wdrażają międzynarodowe

zobowiązania; Współpracować z sektorem sportowym na rzecz skutecznej implementacji krajowych inicjatyw antykorupcyjnych.

Szczegółowe wytyczne dotyczące walki z korupcją w sporcie, materiały informacyjne i raporty można znaleźć na stronie tematycznej organizacji <http://www.playthegame.org/theme-pages/match-fixing/>

3.3.2. TRANSPARENCY INTERNATIONAL

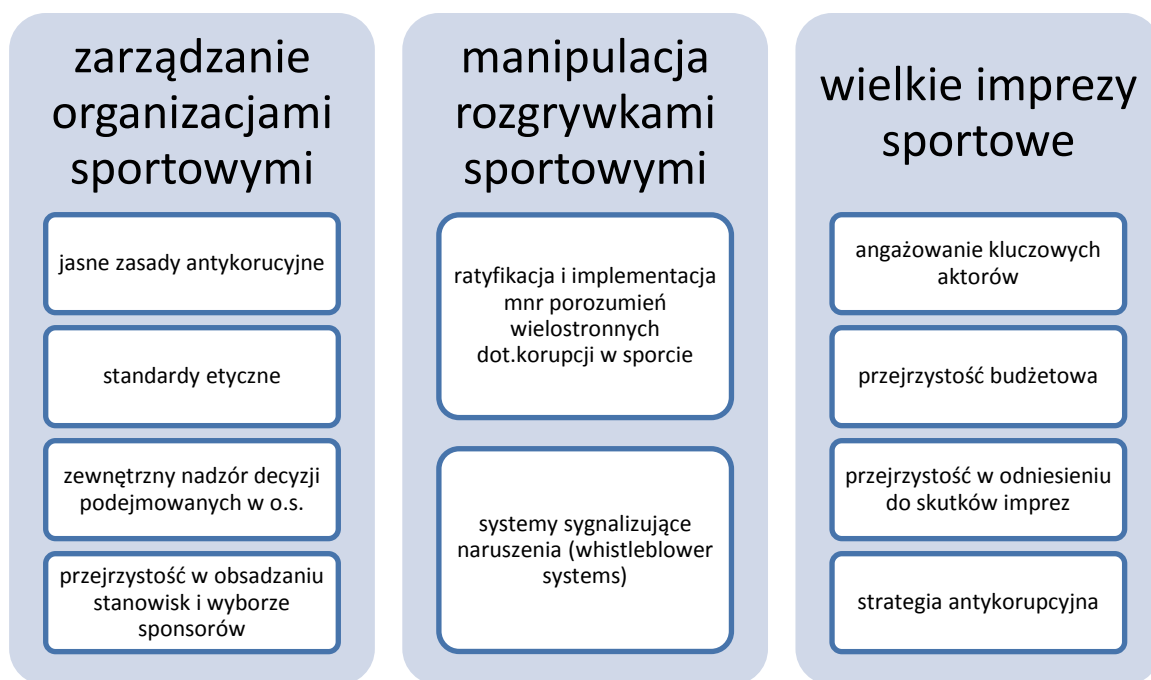
Międzynarodowa organizacja pozarządowa zajmująca się zwalczaniem zjawiska korupcji i międzynarodowymi porównaniami jej poziomu.

Działania TI w obszarze sportu są opisane na podstronie organizacji: <http://www.transparency.org/topic/detail/sport>. Warto zwrócić uwagę zwłaszcza na:

- Raporty badawczo-programowe dotyczące zjawiska korupcji w sporcie:
 - [Corruption and Sport: Building Integrity and Preventing Abuses](#).
 - [Safe Hands: Building Integrity and Transparency at FIFA](#)
- Uruchomiony w 2013 r. projekt edukacyjno-szkoleniowy „Staying on side: education and prevention of match-fixing” (http://www.transparency.org/whatwedo/activity/staying_on_side_education_and_prevention_of_match_fixing)

Efektem działania projektu jest raport „Staying on Side: How to Stop Match-Fixing”, w którym podkreślono, że kluczowe znaczenie dla zwalczania procederu manipulacji rozgrywkami sportowymi mają **edukacja, prewencja** oraz **systemy sygnalizujące naruszenia** (*whistleblower systems*).

Elementy działań antykorupcyjnych według TI

Źródło: *Corruption and Sport: Building Integrity and Preventing Abuses*

3.3.3. SPORT ACCORD

Sport Accord to pozarządowa organizacja parasolowa skupiająca federacje sportowe.

- W 2011 r. organizacja ta przedstawiła regulamin uczciwości sportowej w odniesieniu do zakładów sportowych.
http://www.sportaccord.com/multimedia/docs/2011/11/Model_Rules_on_Sports_Integrity_in_Relation_to_Sports_Betting1.pdf
- Na stronie organizacji znajdują się informacje i zasoby dotyczące kwestii uczciwości w sporcie: <http://www.sportaccord.com/en/what-we-do/sports-integrity/>

Warto też zwrócić uwagę na zamieszczony tam kurs e-learningowy przygotowany w ramach Global Programme to Stop Match-Fixing in Sport we współpracy z Interpolem. Składa się on z kilku modułów, odsyłających do kodeksów uczciwości sportowych i rzeczywistych relacji osób zaangażowanych w proceder ustawiania meczów

Moduł 1: Dlaczego korupcja jest groźna dla Ciebie i dla Twojej dyscypliny

Moduł 2: W jaki sposób korupcja może zrujnować Ci karierę i zagrozić Twojemu życiu

Moduł 3: W jaki sposób osoby usiłujące ustawić zawody mogą Cię namierzyć I jak tego uniknąć

Moduł 4: Uzależnienie – niebezpieczeństwo dla Ciebie i otwarte wrota dla korupcji

Moduł 5: Jak uchronić się od korupcji

Polska wersja programu znajduje się pod adresem:

https://www.youtube.com/watch?v=sSIUvUje6j0&list=PLIEubhMUJZnJvJ6_rbEGT_BIDrwMeNnV3&index=10

3.3.4. PROGRAM „DON'T FIX IT” FIFPRO

We wrześniu 2014 r. zaprezentowano program informacyjno-edukacyjny Don't Fix It: opracowany przez Dywizję FiFPro Europa, ECA (European Club Association), EFPL (European Professional Football Leagues), UEFA i Uniwersytet Londyński Birkbeck. Rezultatem współpracy tych organizacji jest kodeks postępowania dla sportowców, zawierający klarowne i prosto sformułowane zasady uczciwości w sporcie oraz utworzenie Zespołu ds. Uczciwości „Chroń Nasz Sport”, do którego zadań należy koordynacja implementacji wspólnego planu działania.

Zasady uczciwości w sporcie				
Bądź czysty Nie bierz udziału w ustawianiu zawodów	Bądź otwarty Powiedz komuś, jeśli otrzymałeś ofertę ustawienia zawodów	Bądź ostrożny Nigdy nie zdradzaj poufnych informacji	Bądź sprytny Poznaj zasady	Bądź bezpieczny Nigdy nie zawieraj zakładów sportowych dotyczących Twojej dyscypliny

Źródło:

Warto również zwrócić uwagę na niedawno opublikowany podręcznik dobrych praktyk rekapitulujący rezultaty wspomnianego projektu badawczego w odniesieniu do studiów przypadku realizowanych w wybranych krajach.

<http://www.fifpro.org/attachments/article/5374/Don't%20Fix%20It%20-%20Good%20Practice%20Guide.pdf>. Zawarte tam wnioski mogą się okazać niezwykle użyteczne przy konstruowaniu działań antykorupcyjnych. Eksperti FIFPro zwracają uwagę na fakt, że:

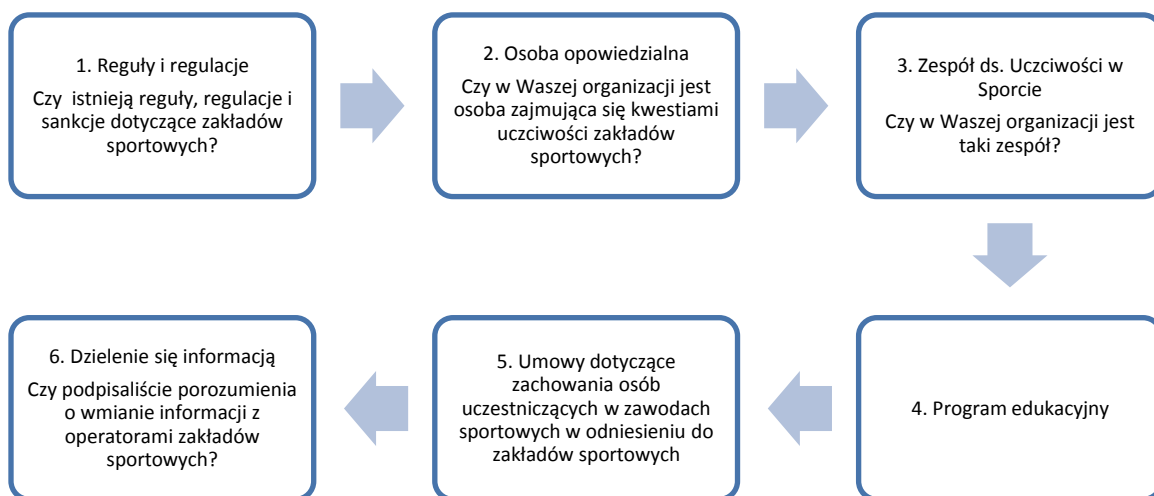
- Zagrożenia dla uczciwości w sporcie przybierają różne formy w różnych krajach, dlatego rozwiązania należy dobierać na poziomie narodowych, a najlepiej – lokalnym.
- Kluczowe znaczenie dla efektywności działań ma współpraca różnych aktorów (organów ścigania, innych instytucji publicznych oraz władz związkowych).
- Motywy angażowania się w działania korupcyjne są złożone i mają aspekt ekonomiczny, kulturowy i społeczny, a zatem instrumenty przeciwdziałania i zwalczania korupcji muszą być równie złożone i wyrafinowane, a podejście do problemu – całościowe.
- Szkolenia dla zawodników należy dostosowywać do problemów korupcyjnych występujących w danym kraju; szkolenia powinny być prowadzone przez osoby, które zawodnicy znają i darzą zaufaniem; istotne znaczenie ma odwoływanie się do przykładu osób cieszących się uznaniem.
- Mechanizmy raportowania o naruszeniach są istotne, ale nie należy przeceniać ich znaczenia.

3.3.5. SPORT BETTING GROUP

Organizacja ekspercka zajmująca się problemami korupcyjnymi w odniesieniu do zakładów sportowych. Na stronie internetowej <http://www.sportsbettinggroup.org/index.html> można znaleźć kodeks postępowania w odniesieniu do procederu manipulacji rozgrywkami sportowymi

<http://www.sportsbettinggroup.org/docs/Final%20SBG%20Code%20of%20Practice.pdf>.

Warto zwrócić uwagę zwłaszcza na sześćoetapowy plan działania dla związków sportowych.

Źródło: <http://www.sportsbettinggroup.org/docs/Final%20SBG%20Code%20of%20Practice.pdf>

3.3.6. INTERNATIONAL CENTRE FOR SPORT SECURITY (MIĘDZYNARODOWE CENTRUM ZWALCZANIA HAZARDU W SPORCIE)

Organizacja pozarządowa (z siedzibą w Katarze), która organizuje szkolenia, prowadzi badania (eksperti ICSS są m.in. współtwórcami raportu *Protecting the Integrity of Sport*) oraz oferuje usługi konsultacyjne dotyczące kwestii bezpieczeństwa w sporcie.

- ICSS zaproponowało stworzenie doraźnej międzynarodowej grupy zadaniowej, której zadaniem byłoby „namierzanie, zakłócanie działalności i odstraszenie” przestępców usiłujących manipulować rozgrywkami sportowymi”, działającej na wzór agencji wywiadowczej przy wsparciu Interpolu i pod kontrolą uczestniczących w inicjatywie państw.

3.4. KONTROLA PRZESTRZEGANIA REGUŁ: WYKRYWANIE, ŚCIGANIE I KARANIE NARUSZEŃ

Kluczowe znaczenie w tym obszarze mają działania podejmowane przez organy ścigania w poszczególnych krajach oraz międzynarodowe organizacje policyjne.

W raporcie *Protecting the Integrity* (dotyczącym głównie kwestii powiązań między manipulacjami rozgrywkami sportowymi a rynkiem bukmacherskim) wskazano trzy podstawowe instrumenty wykrywania takich manipulacji:

- **Monitoring rynku bukmacherskiego w czasie rzeczywistym i wykrywanie zakładów odbiegających od przewidywań.**
 - Funkcje te spełniają rozmaite systemy monitoringowe wprowadzone przez federacje sportowe, np.
 - System Wczesnego Ostrzegania (Early Warning System) powołany do życia w 2007 r. przez FIFA, opierający się na współpracy z krajowymi i międzynarodowymi bukmacherami i operatorami zakładów sportowych, którzy zgłaszają nietypowe przypadki.
 - System prowadzony przez szwajcarską firmę Sportradar w przypadku UEFA.
- **Działania wywiadowcze, podejmowane przez kompetentne służby państwowe,** których celem jest zrozumienie, w celu lepszego zwalczania przestępczości zorganizowanej w odniesieniu do zakładów sportowych oraz ogólnie – sektora sportowego.

Działania wywiadowcze i śledcze prowadzone są również przez międzynarodowe organizacje policyjne:

- ***Interpol***

- Od kilku lat Interpol prowadzi Operation Soga (Soccer Gambling) - działania taktyczne mające na celu walkę z nielegalnymi zakładami sportowymi organizowanymi przez organizacje przestępcze w Azji. W 2014 r. przeprowadzona została piąta z kolei akcja, w wyniku której aresztowano 1400 osób i przechwycono 12 mln dol.
- W ramach Interpolu powstała specjalistyczna sieć skupiająca śledczych The Match-Fixing Task Force. Jest to platforma współpracy międzynarodowej umożliwiająca krajom członkowskim.
- W swych działaniach Interpol kładzie nacisk na: wymianę informacji wywiadowczych, doświadczenia i tworzenie strategii mających zwalczać zorganizowaną przestępczość w ustawianiu meczów; wypracowanie wspólnej definicji; podejście międzysektorowe; zgodne rozumienie pojęcia; współpraca między krajowymi związkami piłki nożnej, organizatorami zakładów sportowych oraz władzami

publicznymi; elementy: informacja – koordynacja – prewencja (najważniejszy element: podnoszenie świadomości, szkolenia i edukacja, oraz środki odstrasżające, takie jak regulacje sankcjonujące nieprofesjonalne zachowanie); proaktywność (przewidywanie zagrożeń, dążenie do zachowania integralności sportu

o **Europol**

- Analogiczne działania podejmuje Europol w ramach akcji VETO.
- Działania wywiadowcze (*intelligence actions*) podejmowane przez organizacje sportowe (monitoring zawodów, oficjalne raporty, zbieranie informacji na temat prób korupcji).

W odniesieniu do związków sportowych autorzy raportu *Protecting the Integrity in Sport* proponują **elastyczne dopasowanie instrumentów zapobiegania i zwalczania korupcji (zwłaszcza manipulacji rozgrywkami sportowymi) w zależności od stopnia zagrożenia danej dyscypliny**. Poniższe rekomendacje warto odnieść do polskich związków sportowych.

Instrumenty w zależności od zagrożenia danej dyscypliny korupcją

Instrumenty	Najwyższy poziom ryzyka	Wysoki poziom ryzyka	Umiarkowany poziom ryzyka	Bardzo niski poziom ryzyka
Utworzenie stanowiska eksperta od etyki/uczciwych zachowań	1	2	3	3
Wyznaczenie osoby na kierowniczym stanowisku zajmującej się kwestiami uczciwych zachowań w sporcie	1	1	2	3
Działania uświadamiające dla kadry zarządzającej	1	1	2	2
Działania uświadamiające dla zawodników i działaczy	1	1	2	2 (działania edukacyjne)
Zdobycie kompetencji w kwestii zakładów sportowych	1	2	2	3
Zyskanie wiedzy dotyczącej zorganizowanej przestępczości	1	2	3	3
Zakaz zakładów sportowych dla osób związanych z daną	1	1	1	2

dyscypliną				
Zakaz przekazywania „wrażliwych” informacji	1	1	2	2
Obowiązek zgłaszania prób korupcyjnych lub korupcji	1	1	1	1
Surowe sankcje w przypadku manipulacji	1	1	1	1
Specjalna polityka wyboru i nadzorowania sędziów	1	2	2	3
Kontrolowanie dostępu do zawodów i środków komunikacji	1	2	3	3
Współpraca z firmami bukmacherskimi	1	2	3	3
Monitoring rynków bukmacherskich	2	2 (tylko główne imprezy)	3	3
Powołanie wewnętrznej komórki zajmującej się zbieraniem informacji i dochodzeń wewnętrznych	1	3	3	3
Anonimowy i poufny mechanizm zgłaszania potencjalnych przypadków korupcji	2	2	3	3

Źródło: *Protecting the Integrity...* Oznaczenia 1-2-3 dotyczą stopnia ważności konkretnego działania dla konkretnego związku sportowego.

4. REKOMENDACJE

Adresatem poniższych rekomendacji jest przede wszystkim Ministerstwo Sportu i Turystyki. Rekomendacje te należy umieścić w kontekście istniejących uregulowań prawnych oraz dyscyplinarnych (zapisy w statutach i regulaminach dyscyplinarnych polskich związków sportowych) oraz już podjętych działań na rzecz zwalczania korupcji w sporcie.

REKOMENDACJE OGÓLNE

Działania podejmowane przez Ministerstwo Sportu i Turystyki powinny:

- Skupiać się na tych typach korupcji w sporcie, które stanowią główny problem w kontekście polskiego systemu i środowiska sportowego. **Włączanie się w międzynarodowe działania na rzecz zwalczania korupcji polegającej na**

manipulacji rozgrywkami sportowymi w powiązaniu z zakładami sportowymi jest istotne, jednak będzie miało charakter wyprzedzający w stosunku do rzeczywistego charakteru zjawisk korupcyjnych w Polsce. Proceder ten w istocie dotyczy bowiem kilku dyscyplin (piłka nożna, krykiet, tenis) i to w odniesieniu do największych lig. W odniesieniu do polskich lig/rozgrywek problem ten na razie nie występuje.

- Ergo, wydaje się, że działania te powinny koncentrować się na korupcji w sporcie motywowanej zarówno względami materialnymi, jak i niematerialnymi, niezwiązanej z zakładami bukmacherskimi.
- Odnosić się również do innych form korupcji w sporcie, zwłaszcza dotyczących zarządzania związkami sportowymi, powiązań sponsorskich, organizacji imprez sportowych. Jak się wydaje (w oparciu o rozmowy z przedstawicielami środowiska sportowego, niestanowiące rzetelnego materiału badawczego, ale dające pewien ogłęd problemu) w Polsce niezwykle istotnym problemem jest **nietransparentny/nieprzejrzysty sposób zarządzania związkami sportowymi**; warto, by Ministerstwo Sportu i Turystyki uwzględniło w swojej szerszej strategii politycznej rozłożoną na dłuższy okres czasu walkę z tymi formami korupcji w środowisku sportowym i zastanowiło się nad projektowaniem narzędzi przeciwdziałania w kontekście założenia o autonomii związków sportowych.
- Opierać się na jak najszerszej współpracy z innymi instytucjami, zarówno publicznymi, jak i pozarządowymi. **MSiT powinno odgrywać rolę lidera i zwornika takiej współpracy międzysektorowej w odniesieniu do korupcji w sporcie.**
- Wykorzystywać standardy wypracowane przez kompetentne organizacje zajmujące się zapobieganiem i zwalczaniem korupcji oraz dobre praktyki.
- Uwzględniać i implementować w sposób dostosowany do polskiej specyfiki międzynarodowe konwencje dotyczące korupcji w sporcie.

REKOMENDACJE W ODNIESIENIU DO UREGULOWAŃ PRAWNYCH I DISCYPLINARNYCH

- Przyjęte w polskim prawie rozwiązania dotyczące zwalczania korupcji w sporcie wydają się odpowiednie na tle analogicznych rozwiązań przyjmowanych w krajach europejskich.

- Rekomendowane byłoby przeprowadzenie gruntownej analizy prawno-instytucjonalnej dotyczącej skuteczności wprowadzonych w Polsce rozwiązań (wyodrębnienia przestępstwa korupcji sportowej w ustawie o sporcie) na tle analogicznych rozwiązań europejskich (przy uwzględnieniu wiążących się z tym problemów metodologicznych).
 - W tym obszarze szczególnie istotne wydaje się ewaluacja skuteczności wprowadzonych rozwiązań prawnych w odniesieniu do tzw. afery korupcyjnej w piłce nożnej.
- **Regulacje antykorupcyjne wprowadzone w oficjalnych dokumentach polskich związków sportowych w zdecydowanej większości przypadków są adekwatne i dopasowane do stopnia zagrożenia danej dyscypliny procederem korupcyjnym.**
 - Wyjątek stanowią regulacje PZ Siatkowej, których ogólnikowy charakter kontrastuje ze szczegółowymi regulacjami wprowadzonymi przez PZPN, ZPRP i PZ Koszykówki.
 - Jak się wydaje, nie istnieje paląca potrzeba doprecyzowania zapisów w statutach i regulaminach w odniesieniu do dyscyplin, w których nie odnotowano przypadków korupcji i w niewielkim stopniu zagrożonych tym procederem. Ministerstwo może zalecić podjęcie takich działań w przyszłości.
 - Kluczową kwestią wydaje się wprowadzenie do regulaminów związków w dyscyplinach najbardziej zagrożonych procederem korupcyjnym **mechanizmu poufnego zgłaszania naruszeń, a nawet ich sygnalizowania (whistleblowing)**, zalecanych przez niemal wszystkie organizacje zajmujące się zwalczaniem korupcji w sporcie.

Innowacyjne techniki zgłaszania naruszeń (np. za pośrednictwem aplikacji mobilnej) omówiono w raporcie FIFPro <http://www.fifpro.org/attachments/article/5374/Don't%20Fix%20It%20-%20Good%20Practice%20Guide.pdf>
 - Wydaje się, że należałoby przeanalizować zasadność ujmowania w regulaminach sankcji za „nieuzasadnione zarzuty korupcji” (PZ Koszykówki i ZPRP), które stoją w sprzeczności z zasadami whistleblowingu.
 - Zasadne wydaje się wystosowanie zaleceń dla części związków dotyczących:

- Ujednolicenia terminologii w powiązaniu z zapisami zawartymi w ustawie o sporcie. Część związków stosuje niejednoznaczne określenia (np. „podkładka” – PZ Bilardowy i PZ Kręglarski).
- Lepszego eksponowania lub – w przypadku niektórych związków w ogóle umieszczania – regulacji antykorupcyjnych na stronie (PZ Sportów Saneczkowych).

REKOMENDACJE W ODNIESIENIU DO DZIAŁAŃ EDUKACYJNYCH I INFORMACYJNYCH

Analiza dotychczasowych działań antykorupcyjnych prowadzonych przez Ministerstwo Sportu i Turystyki pozwala je ocenić jako satysfakcjonujące, oparte na dobrze przemyślanych założeniach, czerpiące z międzynarodowych rozwiązań i wykorzystujące logikę współpracy międzysektorowej. Znakomitym przykładem jest zwłaszcza program „Nie bądź pionkiem w grze” w połączeniu ze szkoleniami skierowanymi do młodych sportowców z wybranych dyscyplin we współpracy z Komendą Główną Policji i Ekstraklasą. Równie dobrym przykładem umiejętności czerpania z dobrych praktyk i analizy własnych praktyk w dziedzinie zwalczania korupcji jest podręcznik *Sport bez korupcji* (2012), wydany we współpracy z niemieckimi ekspertami w tej dziedzinie.

Podstawowe rekomendacje dotyczą kontynuacji i poszerzenia dotychczas prowadzonych działań.

- Warto, by Ministerstwo Sportu zastanowiło się nad zasadnością wprowadzenia bardziej innowacyjnych rozwiązań szkoleniowych np. w postaci e-learningu.
- Działania edukacyjno-informacyjne skierowane do młodych zawodników powinny w większym stopniu wykorzystywać możliwości oferowane przez media społecznościowe.
- Materiały szkoleniowe powinny być krótkie i klarowne; dobrym wzorem jest broszurka FIFPro, którą warto przetłumaczyć na język prosty i zamieścić na stronie internetowej MSiT, jak też zachęcić do jej dystrybucji związki sportowe w tych dyscyplinach, w których występuje ryzyko zachowań korupcyjnych. (<http://www.ecaeurope.com/PageFiles/7783/5B.%20Code%20of%20conduct%20-%20Protect%20our%20Game.pdf>)
- W treści szkoleń i innych działań edukacyjno-informacyjnych warto wykorzystywać konkluzje badań na temat skuteczności prewencji zachowań korupcyjnych pokazujące, że próby kształtowania postaw moralnych w oderwaniu od motywacji ekonomiczno-

statusowych są skazane na porażkę. W szkoleniach duży nacisk powinien być zatem kładziony na sankcje, kary i zagrożenia dla kariery zawodowej związane z zachowaniami korupcyjnymi. Celem szkoleń powinno być zwiększanie świadomości o istnieniu regulacji antykorupcyjnych oraz procedurach walki z korupcją, a nie wiedzy o samej korupcji.

- Postulatem utopijnym, ale zasadnym w kontekście badań korupcji opartych na modelu racjonalnego wyboru jest zwiększenie poziomu wynagrodzeń dla sportowców i/lub stworzenie programów stypendialnych w celu osłabienia relatywnej zyskowności aktów korupcyjnych.

REKOMENDACJE W ODNIESIENIU DO BADAŃ NA TEMAT KORUPCJI W SPORCIE

Przegląd literatury przedmiotu pozwala wysunąć wniosek, że badania dotyczące zjawiska korupcji w sporcie rodzą ogromne trudności metodologiczne. Trzeba ponownie podkreślić, że ze względu na jego charakter przeprowadzenie rzetelnych i trafnych badań ilościowych, które pozwoliłyby precyzyjnie oszacować jego skalę, jest niemożliwe. Problematyczne może być nawet przeprowadzenie badań dotyczących subiektywnego oglądu tego zjawiska przez osoby funkcjonujące w środowisku sportowym cechującym się dużym stopniem hermetyczności (np. pytania dotyczące zachowań korupcyjnych są typowymi pytaniami zagrażającymi, skłaniającymi respondenta do udzielania nieprawdziwych odpowiedzi). Jak się wydaje, znacznie sensowniejsze byłyby badania jakościowe oparte na wykorzystaniu niespecyficznych materiałów badawczych (np. zeznania sądowe, o ile byłyby dostępne, relacje biograficzne) oraz metody i techniki badawcze (wywiad narracyjno-biograficzny, wywiady diadyczne, techniki projekcyjne), które umożliwiłyby odtworzenie przyczyn i mechanizmów korumpowania. Wnioski z takich badań powinny mieć charakter praktyczny i służyć tworzeniu lepiej dopasowanych programów szkoleniowych i innych działań edukacyjno-informacyjnych.

WYBRANE RAPORTY EKSPERCKIE I ARTYKUŁY NAUKOWE UŻYTECZNE Z PERSPEKTYWY TWORZENIA POLITYKI ZAPOBIEGANIA I ZWALCZANIA KORUPCJI W SPORCIE

Raporty

- *Integrity in Sport*. Sport Accord. Understanding and Preventing Match-Fixing. 2013 http://www.sportaccord.com/multimedia/docs/2011/11/SportAccordIntegrity_Guide.pdf.
- *Match-Fixing in Sport A Mapping of Criminal Law Provisions in EU 27*. European Commission. 2012 http://ec.europa.eu/sport/library/studies/study-sports-fraud-final-version_en.pdf
- *Protecting the Integrity of Sport Competition Protecting the Integrity of Sport Competition The Last Bet for Modern Sport*. Sport Integrity Research Programme. Paris-Sorbonne. 2014. http://www.theicss.org/wp-content/themes/icss-corp/pdf/SIF14/Sorbonne-ICSS%20Report%20Executive%20Summary_WEB.pdf
- *Sport bez korupcji? Podręcznik dobrych praktyk*. 2012. Arndt Holger-Michael, Miebach Dieter (red.) https://d1dmfej9n5lgmh.cloudfront.net/msport/files/Downloads/20130103151712/sport_MSiT.pdf?1357226235.
- *Protect our Game. A Good Practice Guide for Professional Football Players' Associations to tackle match-fixing in football*. 2014. <http://www.fifpro.org/attachments/article/5374/Don't%20Fix%20It%20-%20Good%20Practice%20Guide.pdf>
- UNODOC. 2013. *Criminalization Approaches to Combat Match-Fixing and Illegal/Irregular Betting: A Global Perspective* http://www.unodc.org/documents/corruption/Publications/2013/Criminalization_approaches_to_combat_match-fixing.pdf
- Mapa Korupcji 2011. 2012, http://www.cba.gov.pl/ftp/mp3/Mapa_Korupcji.pdf
- United Nations Global Compact. 2014. *Fighting Corruption in Sport Sponsorship and Hospitality* https://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/Anti-Corruption/SportsSponsorshipHospitalityGuide.pdf

Artykuły

- Forrest, David D. 2012. *The threat to football from betting-related corruption*, International Journal of Sport Finance, 7: 99-116. Ogólnodostępny skrót artykułu na stronie: <http://footballperspectives.org/corruption-football-match-fixers#sthash.x2NJ3ux3.dpuf>.

- Makowski, Grzegorz. 2011. *Społeczny wymiar korupcji*, w: Mapa Korupcji 2011. Stan przestępczości korupcyjnej w Polsce w 2011 r., Centralne Biuro Antykorupcyjne.
- Gorse, Samantha, Chadwick Simon. 2010. *The Prevalence of Corruption in International Sport. A Statistical Analysis. Report Prepared for the Remote Gambling Association, European Gaming and Betting Association and the European Sports Security Association*, http://www.rga.eu.com/data/files/Press2/corruption_report.pdf.
- Gracz, Jacek. 2013. *Situational and Personal Determinants of Corruption in Sport*. *Baltic Journal of Health and Physical Activity* 5 (1): 59–69. <http://www.degruyter.com/view/j/bjha.2013.5.issue-1/bjha-2013-0006/bjha-2013-0006.xml>.
- Karolczak-Biernacka, Barbara. 2012. *Idealy olimpijskie a korupcja - sport czy biznes*, w: *Sport bez korupcji? Podręcznik dobrych praktyk*. 2012. Arndt Holger-Michael, Miebach Dieter (red.) https://d1dmfej9n5lgmh.cloudfront.net/msport/files/Downloads/20130103151712/sport_MSiT.pdf?1357226235.
- Maennig, Wolfgang. 2008. “Corruption in International Sports and How It May Be Combated.” *International Association of Sports Economists* 49 (08): 1–31. http://college.holycross.edu/RePEc/spe/Maennig_Corruption.pdf.
- Goczek, Łukasz. 2019. *Przyczyny korupcji i skuteczność działań antykorupcyjnych*, *Gospodarka Narodowa*, http://gospodarkanarodowa.sgh.waw.pl/p/gospodarka_narodowa_2007_04_03.pdf
- Hill, Declan. 2009. *To fix or not to fix ? How corruptors decide to fix football matches*, *Global Crime*, 10: 157-177.
- IRIS (2012). *Paris sportifs et corruption: Comment préserver l'intégrité du sport*, IRIS éditions, Institut de Relations Internationales et Stratégiques, Paris.